

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Šimon Petrus

Sociální podnikání

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jakub Tomšej, Ph.D.

Katedra: Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. května 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 166.539 znaků včetně mezer.

Šimon Petrus

V Praze dne 27. května 2024

Rád bych na tomto místě poděkoval JUDr. Jakubu Tomšejovi, Ph.D., za odborné vedení, podnětnou zpětnou vazbu, vstřícnost, a hlavně za velkou dávku trpělivost při vypracovávání této diplomové práce. Rovněž bych rád poděkoval celé své rodině za neutuchající podporu nejen při psaní této diplomové práce, ale také během celého mého studia. V neposlední řadě chci poděkovat své úžasné přítelkyni, díky které jsem na studium nikdy nebyl sám.

Obsah

Úvod	1
1. Vymezení pojmu sociální podnikání	3
1.1. Občanská společnost.....	3
1.2. Třetí sektor.....	3
1.3. Sociální ekonomika	5
1.4. Sociální podnikání	7
1.5. Historie sociálního podnikání	7
1.5.1. Počátky sociálního podnikání ve Spojených státech amerických	7
1.5.2. Vývoj sociálního podnikání v Evropě	9
1.6. Evropské pojetí sociálního podnikání.....	11
1.7. Sociální podnik zaměřený na pracovní integraci.....	15
2. Vývoj sociální ekonomiky v České republice.....	18
2.1. Kořeny sociální ekonomiky v České republice	18
2.2. Vývoj sociálního podnikání v České republice	22
2.3. Společenské procesy ovlivňující přijetí koncepce sociálního podnikání	24
2.3.1. Vliv zahraničních autorů a přístupů důležitých pro vypracování českých definic..	25
2.3.2. Evropský vliv na vznik integračních sociálních podniků (WISE model sociálního podniku)	25
2.3.3. Iniciativa „zdola nahoru“ z neziskového sektoru (asociativní model sociálního podniku)	26
2.3.4. Iniciativa „zdola nahoru“ z družstevního sektoru (družstevní model sociálního podniku)	27
2.3.5. Iniciativa „zdola nahoru“ z tržního (komerčního) sektoru (business model sociálního podniku)	27
2.4. Vymezení sociálního podnikání v České republice.....	29
2.4.1. Vymezení sociální ekonomiky organizace TESSEA	29
2.4.2. Vymezení sociálního podnikání v rámci dotačních titulů	34
3. Právní úprava sociálního podnikání v České republice	37
3.1. Současný legislativní rámec sociálního podnikání v České republice	37
3.1.1. Právní formy sociálních podniků	37
3.1.2. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením.....	40
3.2. Snaha o zákonnou úpravu sociálního podnikání	44
3.3. Zákonná úprava sociálního podnikání de lege ferenda.....	55
Závěr.....	60
Seznam použitých zdrojů	64

Úvod

V každé společnosti je zákonitě určitá poptávka po sociální pomoci. Vždy je někdo na spodku pomyslného společenského žebříčku, vždy jsou ve společnosti tací, na které jsou jejich problémy zkrátka přespříliš. V moderní společnosti tuto pomoc často poskytuje stát, jakožto subjekt, který by se měl starat o blaho všech svých občanů. Státní sociální politiky však zpravidla nepokrývají a do jisté míry ani nemohou pokrývat, veškerou společenskou poptávku po řešení těchto problémů. V tomto vakuu začaly vznikat lidové iniciativy, jež se pokoušely tuto poptávku uspokojit. Otázkou však vždy zůstávalo, jak tyto projekty financovat. Jako jedno z možných řešení se ukázalo sociální podnikání.

V druhé polovině 20. století se v Evropě a ve Spojených státech amerických začaly nezávisle na sobě rozvíjet koncepce sociálního podnikání. Důvody byly v obou případech obdobné, nedostatečná pomoc prostřednictvím státních sociálních politik a snaha neziskových organizací nalézt nový způsob financování jejich činnosti. Od té doby se zájem o sociální podnikání jen zvyšoval a těžiště jeho rozvoje začaly vznikat i v dalších částech světa jako např. ve východní Asii nebo Jižní Americe.

Sociální podnikání je koncept, v rámci kterého se jeho subjekty snaží naplnit určitý společensky prospěšný cíl s pomocí tržních mechanismů. Sociální podniky prostřednictvím prodeje zboží či poskytování služeb získávají nezbytné zdroje na financování svého poslání. Ve svém společensky prospěšném účelu nejsou limitovány pouze na sociální pomoc, ale mohou se zabývat celou řadou dalších činností. Pro sociální podniky je dále typické, že jejich podnikání se zpravidla snaží prospět místní komunitě a být environmentálně uvědomělé.

Specifikou skupinu sociálních podniků, jež se vyčlenila jako svébytný typ sociálního podnikání, tvoří integrační sociální podniky. Tato skupina se od „běžných“ sociálních podniků odlišuje tím, že všechny podniky, které jsou její součástí, mají totožný společensky prospěšný cíl, integraci osob s nějakým sociálním znevýhodněním do běžného pracovního života zejména prostřednictvím pracovní aktivity. Tento typ sociálního podnikání se rychle stal velice oblíbeným napříč Evropou, Českou republiku nevyjímaje.

Přestože svépomoc, solidarita a vzájemnost mají na našem území hlubokou historii a tradici, sociální podnikání v České republice zatím není příliš rozšířené. Ačkoliv existují subjekty, které se k jeho principům a myšlenkám hlásí, je jich zatím jen velice omezený počet. Na nižší četnost českých sociálních podniků má bezesporu vliv nízké obecné povědomí o tomto fenoménu, nedostatečná systematická podpora jejich zakládání a rozvoje, ale i chybějící zákonná úprava. Zákonodárci se již necelých deset let snaží připravit právní předpis, jež by upravoval, byť

i jen část tohoto institutu. Poslední z pokusů, který nese označení návrh zákona o integračním sociálním podniku, byl na konci března roku 2024 schválen vládou, přičemž se předpokládá, že by mohl nabýt účinnosti již na začátku roku 2025. Sociální podnikání sice zatím nemá závazné zákonné vymezení, to však neznamená, že by v České republice nebylo vydefinováno. Pro určení, které subjekty se považují za sociální podniky a které nikoliv se prozatím používají definice, jež byly vytvořeny pro účely dotačních výzev na podporu sociálního podnikání či vymezení Tematické sítě pro sociální ekonomiku, české neziskové organizace, jež zastřešuje sociální podniky a přispívá k posílení sektoru sociálního podnikání v České republice.

Diplomová práce má za cíl zpracovat tři velké tematické okruhy v oblasti sociálního podnikání. V prvním z nich dojde k vymezení základní terminologie oboru v čele se samotným pojmem sociálního podnikání, ale i s dalšími termíny jako je sociální ekonomika či třetí sektor. Rovněž zde budou představeny základní světové vývojové směry v podobě americké a evropské koncepce sociálního podnikání. V druhé části má diplomová práce za cíl zmapovat sociální podnikání v České republice. Nejdříve bude popsána tradice vzájemnosti na našem území, na které může novodobé sociální podnikání stavět. Následně se práce zaměří na vývoj fenoménu sociálního podnikání a jeho pojmové vymezení na našem území. Třetí kapitola diplomové práce bude věnována analýze současné právní úpravy se zaměřením na instituty, jež umožňují působení sociálních podniků v České republice. Následně bude poskytnut vhled do zákonodárných příprav předpisu, jež zavede sociální podnikání do našeho právního řádu. V neposlední řadě chce autor zanalyzovat současný návrh zákona o integračním sociálním podniku, provést jeho komparaci s dřívějšími návrhy a předejít své podněty de lege ferenda.

1. Vymezení pojmu sociální podnikání

Pro pochopení fenoménu sociálního podnikání je v první řadě nezbytné vymezit základní terminologický kontext, v jehož rámci se bude práce pohybovat. Následně budou popsány jednotlivé světové koncepce sociálního podnikání, od historie jejich vzniku až po jejich současnou podobu. V neposlední řadě dojde k vydefinování samotného pojmu sociální podnikání včetně jeho nejrozšířenější varianty, integračního sociálního podnikání.

1.1. Občanská společnost

V nejširších souvislostech spadá fenomén sociálního podnikání pod pojem občanská společnost. Dle Potůčka je občanská společnost prostorem jednání a sdružování mezi rodinou, trhem a státem, jež zahrnuje řadu organizací, mezi něž patří například různé spolky, nadace, církve, popřípadě školy či muzea zřízené jako obecně prospěšné společnosti. Kromě této organizované části, existuje rovněž neorganizovaná část občanské společnosti, do níž například patří neformální společenství, sítě, veřejná shromáždění, demonstrace či samotní občané.¹ Dle Habermase je občanská společnost soubor komunit či sdružení, která existují a fungují nezávisle na státu.

Občanská společnost je komplexní koncept, jež se užívá k popisu, vysvětlení, objasnění a pochopení rozmanitých jevů ve společnosti, který má svou právní, politickou, sociální, ekonomickou a kulturní stránku.² Jedná se o zastřešující pojem pro další, již určitější, koncepty, jako je třetí sektor a sociální ekonomika.

1.2. Třetí sektor

Užším termínem, pod který lze zařadit sociální podnikání, je pojem třetí sektor, jenž představuje veřejný prostor odlišný od státu a ziskového sektoru, který je většinou vymezován pomocí výčtu subjektů, jež pod něj spadají. Mezi tyto se řadí např. asociace, zařízení církví, nadace a některá družstva či obchodní společnosti. Jedná se o soukromé organizace oddělené od státu a ziskových subjektů, odlišující se tím, že jejich činnost není zaměřena primárně na dosahování zisku, ale rovněž na veřejně prospěšné cíle.³ Třetí sektor je užším pojmem než občanská společnost, jelikož nezahrnuje neformální občanské aktivity a podoby sdružování.⁴

---

¹ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

² DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

³ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

⁴ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

Jakožto definice třetího sektoru se nejčastěji používá strukturálně-operacionální definice Salamona a Anheiera, jež je výsledkem komparativního výzkumu Johns Hopkins University. Tato definice přichází s pěti základními znaky, které musí být naplněny, aby se určitý subjekt mohl považovat za součást třetího sektoru.

1) Organizovanost

- Subjekt musí být alespoň do určité míry institucionalizován. Buď je řádně zřízenou právnickou osobou, která naplňuje některou z forem, jež vymezuje místní právní řád, nebo má alespoň jasnou a stálou organizační strukturu. Za subjekty třetího sektoru se nepovažují krátkodobá či dočasná shromáždění nebo skupiny občanů.

2) Soukromý charakter a nezávislost na státu

- Subjekt není řízen státem či některou jeho organizační složkou a rovněž není součástí veřejného sektoru. Neznamená to však, že subjekt třetího sektoru musí být od státu zcela oddělen, je zcela běžné, že takovéto subjekty dostávají od státu finanční prostředky (např. ve formě dotací), popřípadě je zástupce státu členem daného subjektu.

3) Zásada nerozdělování zisku

- Subjekty třetího sektoru nejsou postaveny na generování a rozdělování zisku. Mohou zisk vytvářet, ale nerozdělují jej mezi členy, vlastníky či manažery, využívají jej pro svůj rozvoj či k naplnění svého cíle.

4) Samosprávnost

- Subjekt je schopný samostatného řízení a má pro to vybudované struktury. Zároveň nesmí být řízen jinou organizací.

5) Dobrovolnost

- Členství, popřípadě spolupráce se subjektem je nepovinná. Subjekt rovněž využívá dobrovolné pomoci ze strany veřejnosti, ať už skrz práci dobrovolníků, nebo prostřednictvím dobrovolných darů. Dobrovolníci mohou být rovněž i v řídicích orgánech společnosti. Prvek dobrovolnictví nemusí být většinový.⁵

Pro třetí sektor se používá mnoho dalších označení jako občanský, dobrovolnický, nebo nezávislý sektor. Přestože všechny tyto termíny označují stejnou část sociálního prostoru, každý z nich se zaměřuje na jiný z jeho aspektů. Rovněž existují pojmy příbuzné, které sice nejsou

---

⁵ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

obsahově totožné, ale v určitých charakteristických rysech se s pojmem třetí sektor překrývají, jedná se například o sociální ekonomiku.⁶

1.3. Sociální ekonomika

Sociální podnikání je rovněž důležitou součástí pojmu sociální ekonomika. V porovnání s třetím sektorem je v rámci sociální ekonomiky kladen větší důraz na ekonomický, místní a sociální význam subjektů, které nespádají pod veřejný či ziskový sektor. Sociální ekonomiku tvoří ekonomické a sociální subjekty, jež jsou zakládány, aby uspokojovaly potřeby společnosti, které jsou klasickými sektory opomíjeny či zanedbávány. Oproti běžným komerčním společnostem praktikují odlišný způsob podnikání, jež je charakteristický svými cíli a metodami. Tento alternativní způsob podnikání propojuje veřejný zájem, ekonomický výkon a demokratické řízení. Jedná se o soukromé organizace či podniky, jež jsou nezávislé na veřejných orgánech a které reagují na potřeby nejen svých členů, ale i zbytku společnosti.⁷

Subjekty sociální ekonomiky lze vymezit dvěma různými způsoby. Právně-institucionální přístup vymezuje sociální ekonomiku na základě právních či institucionálních forem, pod nimiž působí její subjekty. Mezi tyto formy patří například: družstva, vzájemně prospěšné společnosti, asociace či nadace. Naopak normativní přístup se zaměřuje na základní principy, které subjekty spojují, bez ohledu na jejich právní či institucionální formu, a na jejich základě pak vymezuje subjekty sociální ekonomiky.⁸

Pracovní skupina švédské vlády se pokusila propojit oba tyto přístupy a vytvořila následující definici: „Koncept sociální ekonomiky vychází z organizovaných aktivit, které jsou založeny na demokratických hodnotách a uskutečňovány nezávisle na veřejném sektoru a jejichž hlavním cílem je poskytování zboží nebo služeb místní komunitě. Tyto sociální a ekonomické aktivity vykonávají zejména dobrovolná sdružení, družstva, nadace a podobné subjekty. V sociální ekonomice není hlavním motivem dosahování zisku, ale zvyšování veřejného prospěchu. ... Patří sem tedy organizace zdravotně postižených osob, kulturní sdružení, církevní organizace a další subjekty.“⁹

---

⁶ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

⁷ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

⁸ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

⁹ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

Sociální ekonomika je rovněž spojována s tzv. konceptem trojího prospěchu, který je také označován jako Triple bottom line nebo „Tři P“ (Profit, People, Planet). Konkrétně se jedná o prospěch ekonomický, sociální a environmentální. Sociální prospěch lze spatřovat ve společensky prospěšném cíli subjektů sociální ekonomiky, kterým přispívají k obecnému blahobytu a uspokojují potřeby společnosti (zejména v dané komunitě) nebo určitých sociálních skupin. Tyto subjekty jsou dobrovolně zakládány občany, kteří si pro jejich správu zpravidla stanovují zásady demokratického řízení. V rámci subjektů sociální ekonomiky nebývá rozhodování omezeno pouze na nejužší vedení, ale jsou do něj zapojeni, pokud možno, všichni pracovníci daného subjektu (a to jak zaměstnanci, tak dobrovolníci). Ekonomický prospěch je spojen s užitím zisku, který jde primárně na rozvoj subjektu a na uspokojování místních potřeb. Zisk těchto subjektů pramení z jejich vlastní výdělečné činnosti. Za tuto činnost nesou plnou odpovědnost a nejsou závislé na jiných institucích. Daná činnost rovněž není jednorázová či krátkodobá, naopak má soustavný charakter. Subjekty mohou mít rovněž i jiné zdroje příjmu jako například dotace a dary. Environmentální a místní prospěch plyne zejména z ekologického chování subjektů, užívání místních zdrojů (a to jak materiálních, tak lidských) a uspokojování místních potřeb. Důležitá je v tomto ohledu rovněž komunikace s místní samosprávou, podnikateli, organizacemi občanského sektoru, veřejností a občany. Subjekty se také snaží o rozšíření ekologického myšlení, a to nejen mezi svými pracovníky, ale i v rámci svého okolí.¹⁰

Třetí sektor a sociální ekonomika jsou koncepty v mnoha ohledech velice podobné, přesto se v nich však najdou rozdíly. Oba tyto pojmy se vyznačují čtyřmi společnými znaky svých subjektů, jedná se o 1) soukromé subjekty, jež jsou 2) formálně organizované, 3) samosprávné a 4) dobrovolné. Odlišné jsou pak cíle jejich činnosti, subjekty třetího sektoru je nemají explicitně stanovené, na rozdíl od subjektů sociální ekonomiky, jež mají jasně vymezený účel podporovat své členy, lokální komunitu ale i zbytek společnosti. Další rozdíl představuje požadavek demokratického řízení a kontroly nad organizací, který je charakteristický pro subjekty spadající pod sociální ekonomiku, ale u subjektů třetího sektoru není vyžadován. Posledním z rozdílů je přístup k nakládání se ziskem. V rámci třetího sektoru mají subjekty striktně zakázáno přerozdělování zisku mezi zakladatele či členy, v rámci subjektů sociální ekonomiky je přerozdělování přípustné.¹¹

---

¹⁰ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

¹¹ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

1.4. Sociální podnikání

Sociální podnikání není termín, na jehož obsahu by panovala celosvětová shoda a v jeho chápání lze spatřovat značné rozdíly. Pojem měl v jednotlivých částech světa odlišný vývoj, a proto existuje hned několik odlišných názorů na to, jaké subjekty a jaké aktivity pod tento zařadit a jaké nikoliv. V nejobecnější rovině lze konstatovat, že sociální podnikání a sociální podniky jsou zaměřeny na dosahování sociálních cílů s využitím tržních mechanismů. Na takto základní úrovni je možné najít celosvětovou shodu, ale v mnoha jiných ohledech, jako například chápání sociálního podnikání, jeho užití, koncept veřejné podpory či jaké subjekty a aktivity lze pod pojem podřadit, se představy značně rozcházejí. Přestože se sociální podnikání rozvíjelo i v jiných částech světa, nejvýznamnější koncepce pocházejí z Evropy a Spojených států amerických.¹²

1.5. Historie sociálního podnikání

Sociální podnikání je zatím poměrně mladý fenomén a jeho historie sahá jen několik desítek let zpět. Centry jeho vývoje jsou zejména Spojené státy americké a Evropa, ale rozvoj zažívá i v jiných regionech, jako je východní Asie nebo Latinská Amerika.¹³ Obecně lze tvrdit, že důvod pro rozvoj sociálního podnikání v jednotlivých částech světa byl vždy totožný, a to absence státních sociálních politik nebo nedostatek veřejné finanční podpory. Tyto problémy vznikly buď na základě útlumu státních investic do dané oblasti, popřípadě z důvodu špatného nastavení sociálních politik.¹⁴

1.5.1. Počátky sociálního podnikání ve Spojených státech amerických

Vědecká obec považuje za prvotní impulz pro vznik sociálního podnikání ve Spojených státech amerických vládní škrty v prostředcích na podporu neziskových organizací. Americká ekonomika zaznamenala v pozdních 70. letech propad, jež zapříčinil deficit ve státních financích v 80. letech, což způsobilo nutnost zrevidovat státní výdaje. Neziskové organizace spatřily příležitost pro nahrazení chybějících financí pomocí běžných tržních mechanismů pro generování zisku.¹⁵

---

¹² DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

¹³ DEFOURNY, J., NYSENS, M. *Conceptions of Social Enterprise in Europe: A Comparative Perspective with the United States*. In: GIDRON, B., HASENFELD, Y. *Social Enterprises*. London: Palgrave Macmillan, 2012, s. 71-90.

¹⁴ KERLIN, J. *A Comparative Analysis of the Global Emergence of Social Enterprise*. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2010, č. 21, s. 162–179.

¹⁵ KERLIN, J. *A Comparative Analysis of the Global Emergence of Social Enterprise*. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2010, č. 21, s. 162–179.

Sociální podnikání se začalo vyvíjet ve dvou relativně oddělených názorových proudech, které následně vedly k vytvoření dvou konceptů sociálního podnikání. První z nich se zaměřoval na vytvoření nových způsobů, jak řešit sociální problémy společnosti a jak je rozšířit do obecného povědomí. Sociální podnikatel zde zaujímá roli hybatele změny, který se snaží reformovat pole, ve kterém působí. Tento koncept se proto nazývá „Koncept sociální inovace“.¹⁶ V rámci tohoto myšlenkového proudu je kladen důraz na osobu podnikatele a sociální inovace, které přináší, přičemž není podstatné, zda pro podporu svého snažení zakládá nějaké struktury či organizace, popřípadě ve kterém společenském sektoru působí. S definicí sociálního podnikatele v rámci této názorové školy přišel Schumpeter, který sociálního podnikatele definoval jako osobu, která inovuje alespoň jednu z následujících oblastí: sociální podnikatelé 1) poskytují nové služby, 2) přináší novou kvalitu služeb, 3) nové metody výroby, 4) s novými zdroji zásob materiálu, 5) s novými formami organizací, 6) objevují nové trhy. Profesor Dees vytvořil alternativní definici, která se nezaměřuje pouze na individuální kvality sociálních podnikatelů, ale rovněž popisuje aktivity, jež provádějí. Sociální podnikatel je dle této definice agentem sociální změny, která nastává na základě: 1) formulace poslání, které směřuje k vytvoření a udržení sociální hodnoty, 2) rozeznávání a vytrvalého hledání nových příležitostí, k dosažení jejich poslání, 3) zapojení se do procesu neustálých inovací, zlepšování a učení, 4) odvahy jednat i přes omezené dostupné zdroje, 5) zvýšeného pocitu odpovědnosti vůči zúčastněným aktérům/klientům, pro které pracuje a snahy o maximalizaci dosažených výsledků.¹⁷

Druhý koncept se vyvíjel ze dvou zdánlivě neslučitelných směrů. První z nich představovaly neziskové organizace, které chtěly rozšířit své aktivity do komerční roviny a skrz výdělek z těchto činností diverzifikovat své financování.¹⁸ Propojení sociálního podnikání a neziskové organizace mohlo mít několik různých podob, jak popsala Kim Alterová, která ve své práci vymezila tři základní typy sociálních podniků na základě jejich vztahu k poslání neziskové organizace a na základě vzájemných finančních vztahů. Jedná se o: 1) sociální podniky plně integrované s neziskovou organizací, 2) částečně integrované sociální podniky a 3) sociální podniky stojící mimo neziskovou organizaci. Sociální podniky, jež jsou plně integrované, vznikají pro dosažení poslání neziskové organizace a sociální podnik v tomto vztahu sdílí s neziskovou

---

¹⁶ DEES, J. G., ANDERSON, B. *Framing a theory of social entrepreneurship: Building on two schools of practice and thought*. In: MOSHER-WILLIAMS, R. *Research on social entrepreneurship: Understanding and contributing to an emerging field*, Washington, D.C.: The Aspen Institute, 2006.

¹⁷ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

¹⁸ DEES, J. G., ANDERSON, B. *Framing a theory of social entrepreneurship: Building on two schools of practice and thought*. In: MOSHER-WILLIAMS, R. *Research on social entrepreneurship: Understanding and contributing to an emerging field*, Washington, D.C.: The Aspen Institute, 2006.

organizací její poslání, sociální programy a nabízené služby. Subjekty rovněž sdílejí zaměstnance, klienty a vedení. Sociální podnik pak funguje jako zdroj financování pro naplnění sociálních programů. Částečně integrované sociální podniky představují pro neziskové organizace nástroj pro rozšíření a posílení jejich poslání. Jejich aktivity probíhají částečně v rámci činnosti neziskové organizace, a to například nabízením služeb realizovaných neziskovou organizací široké veřejnosti za tržní ceny nebo nabízením nových služeb stávajícím zákazníkům. Přestože míra integrace není taková jako u prvního typu sociálního podniku, stále jsou plně v souladu se sociálními programy a službami poskytovanými neziskovou organizací. V rámci posledního typu již aktivity subjektů nejsou propojené. Neziskové organizace v tomto případě zakládají sociální podniky jakožto zdroj financování svých operací a dalších nákladů. Chybí zde i navázání poslání neziskové organizace na aktivity sociálního podniku.¹⁹

Druhý, pozdější, směr představovaly běžné komerční společnosti, které se odklonily od tradičního podnikatelského cíle, tj. maximalizování výdělku, a upravily své podnikání tak, aby bylo společensky prospěšné.²⁰ Koncept je označován jako „Koncept odpracovaného výdělku“²¹, nebo jednoduše jako „Koncept sociálního podnikání“.²²

Přestože oba koncepty akcentují jiné aspekty sociálního podnikání, základní myšlenka je stejná. V obou případech se jedná o podnikání, jehož hlavním cílem je naplňování jeho sociálního poslání za použití běžných komerčních praktik a postupů.²³

1.5.2. Vývoj sociálního podnikání v Evropě

Obdobně jako ve Spojených státech amerických i v Evropě byla důvodem pro rozvoj sociálního podnikání slábnoucí ekonomika a nedostatek či neefektivita státní pomoci. Příčiny těchto problémů se však v jednotlivých regionech Evropy lišily.

Na konci 20. století čelily státy západní Evropy rostoucí úrovni nezaměstnanosti a poklesu státních příjmů, přičemž politiky zaměstnanosti zavedené v rámci těchto států, se ukázaly jako

---

¹⁹ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

²⁰ DEES, J. G., ANDERSON, B. *Framing a theory of social entrepreneurship: Building on two schools of practice and thought*. In: MOSHER-WILLIAMS, R. *Research on social entrepreneurship: Understanding and contributing to an emerging field*, Washington, D.C.: The Aspen Institute, 2006.

²¹ DEFOURNY, J., NYSENS, M. *Conceptions of Social Enterprise in Europe: A Comparative Perspective with the United States*. In: GIDRON, B., HASENFELD, Y. *Social Enterprises: An Organizational Perspective*. London: Palgrave Macmillan, 2012.

²² DEES, J. G., ANDERSON, B. *Framing a theory of social entrepreneurship: Building on two schools of practice and thought*. In: MOSHER-WILLIAMS, R. *Research on social entrepreneurship: Understanding and contributing to an emerging field*, Washington, D.C.: The Aspen Institute, 2006.

²³ DEFOURNY, J., NYSENS, M. *Conceptions of Social Enterprise in Europe: A Comparative Perspective with the United States*. In: GIDRON, B., HASENFELD, Y. *Social Enterprises: An Organizational Perspective*. London: Palgrave Macmillan, 2012.

nedostatečné pro řešení nastalé situace. S poklesem státních financí se vlády těchto států často uchýlovaly k omezení či zrušení státních sociálních politik.²⁴ V rámci regionu však současně probíhaly i snahy o vytvoření náhrady starých nefunkčních sociálních systémů. Pro reformy této doby byla typická decentralizace a privatizace.²⁵

Tato situace napomohla rozvoji sociálního podnikání v regionu. Problém nezaměstnanosti se snažily sociální podniky řešit skrz integrační sociální činnost, kterou praktikovala zejména sociální družstva. Sociální podniky se rovněž pokoušely suplovat státní podpůrný systém a poskytovaly sociální služby, které již neposkytoval stát či je poskytoval v nedostatečné míře.²⁶ První se koncept sociálního podnikání objevil v Itálii v raných devadesátých letech, kde jej zpopularizoval časopis „Impresa sociale“. Pro nově vznikající sociální podniky vytvořil italský parlament v roce 1991 novou právní formu sociálního družstva. Italský příklad následovaly i další státy tohoto regionu.²⁷

Pro střední a východní Evropu nebylo sociální podnikání konceptem zcela novým, jelikož nadace, družstva a různé spolky, které měly za cíl dostat do obecného povědomí problémy znevýhodněných osob, existovaly již před druhou světovou válkou. Vývoj sociálního podnikání v tomto regionu přerušil na několik desítek let příchod komunismu, přičemž jen v některých zemích, například v Jugoslávii, která byla liberálnější než ostatní státy střední a východní Evropy, bylo možné nadále podnikat na lokální úrovni. Po roce 1989 se v tomto regionu opět začalo sociální podnikání rozvíjet. Příčinou byla zejména demokratizace regionu, se kterou souvisely radikální strukturální změny v jeho státech. Docházelo k omezování sociálních politik nastavených komunistickým režimem, což zapříčinilo prudký nárůst nezaměstnanosti a rozšíření sociální nerovnosti.²⁸

Další vývoj sociálního podnikání v rámci Evropy je úzce spjat se sítí výzkumníků financovanou Evropskou komisí s názvem EMES.²⁹ Síť byla pojmenována podle francouzského názvu prvního výzkumného projektu organizace (L'Emergence de l'Entreprise Sociale en

---

²⁴ KERLIN, J. *A Comparative Analysis of the Global Emergence of Social Enterprise. International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2010, č. 21, s. 162–179.

²⁵ BORZAGA, C., DEFOURNY, J. Social enterprises in Europe: a diversity of initiatives and prospects. In: BORZAGA, C., DEFOURNY, J. *The Emergence of Social Enterprise*. London: Routledge, 2004, s. 350-370.

²⁶ KERLIN, J. *A Comparative Analysis of the Global Emergence of Social Enterprise. International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2010, č. 21, s. 162–179.

²⁷ DEFOURNY, J., NYSSSENS, M. *Conceptions of Social Enterprise in Europe: A Comparative Perspective with the United States*. In: GIDRON, B., HASENFELD, Y. *Social Enterprises: An Organizational Perspective*. London: Palgrave Macmillan, 2012.

²⁸ LEŠ, E., KOLIN, M. *East-Central Europe*. In: Kerlin, J. *Social Enterprise: A Global Comparison*. Hanover: Tufts University Press, 2009, s. 51-73.

²⁹ DEFOURNY, J., NYSSSENS, M. *Conceptions of Social Enterprise in Europe: A Comparative Perspective with the United States*. In: GIDRON, B., HASENFELD, Y. *Social Enterprises: An Organizational Perspective*. London: Palgrave Macmillan, 2012.

Europe), který byl uskutečněn mezi lety 1996 a 2000. V roce 2002 byla přetvořena na neziskovou organizaci, která sdružuje odborníky napříč Evropou³⁰. Tito se specializují na různé disciplíny humanitních věd, a to zejména na sociologii, ekonomiku, politiku, management, historii, právo, psychologii či kulturní studia.³¹ Postupem času se však organizace otevřela vědcům z celého světa.³² EMES ve svých studiích vymezila pět oblastí zájmu, jež jsou pro její činnost výchozí: 1) třetí sektor, 2) neziskový sektor, 3) sociální ekonomika 4) solidární ekonomika a 5) sociální podnik. V rámci těchto oblastí organizace realizuje výzkumy sociálního podnikání, třetího sektoru, sociálních služeb, pracovní integrace a sociální inovace, jejichž výsledkem byla mimo jiné i definice ideálního typu sociálního podniku.³³

1.6. Evropské pojetí sociálního podnikání

V Evropě lze sledovat dva přístupy k pojmu sociálního podnikání. První z nich, který má spíše okrajový význam, je spojovaný s fakultami obchodu a managementu napříč Evropou, přičemž nejvíce rozšířený je ve Velké Británii. Jeho význam spočívá zejména ve snaze o přemostění rozdílů odlišných světových koncepcí sociálního podnikání, a to konkrétně evropské a americké. Zaměřuje se na inovativní přístupy k řešení sociálních problémů prostřednictvím produkce zboží nebo poskytování služeb, realizované zpravidla nestátními neziskovými organizacemi, ale nikoliv výhradně. V rámci tohoto přístupu se do sociálního podnikání zapojují i obchodní společnosti, a to zejména prostřednictvím sociálně odpovědného podnikání.³⁴

Významnou roli při vymezování druhého přístupu k pojmu sociálního podnikání hrála nezisková organizace EMES, která zformulovala kritéria sociálního podnikání. Aby se dal subjekt označit za sociální podnik, nemusí naplňovat všechna tato kritéria, jelikož ta představují ideální podobu sociálních podniků. Nejedná se tudíž o definici pojmu, ale pouze o sérii indikátorů, které nám umožňují nahlížet na různé projevy a podoby sociálního podnikání v Evropě,³⁵ díky nim mohou odborníci popisovat subjekty v daném prostředí, stanovovat hranice pro vymezení pojmu

---

³⁰ Who we are. In: *EMES – International Research Network* [online]. [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://emes.net/who-we-are/>.

³¹ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

³² Who we are. In: *EMES – International Research Network* [online]. [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://emes.net/who-we-are/>.

³³ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

³⁴ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

³⁵ MERTL, J., BAREŠ, P. *Sociální podnikání v České republice: explorace (re)integračního potenciálu sociálních podniků u marginalizovaných osob s ohledem na propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i, 2019.

sociálního podnikání a vytvářet nástroje pro mezinárodní srovnání. Z počátku byly indikátory klasifikovány pouze ze sociálního a ekonomického hlediska. Na základě výzkumu Jacquese Defournyho a Marthe Nyssenové bylo přidáno hledisko participativního řízení podniku, které umožňuje snadnější komparaci s ostatními světovými koncepcemi sociálního podnikání.³⁶

1) Ekonomické hledisko

I) Souvislá aktivita směřující k vyrábění zboží či poskytování služeb

- Na rozdíl od tradičních neziskových organizací sociální podniky běžně nezískávají většinu svého financování skrz dobročinnost či podporu veřejných institucí. Prostředky na své aktivity získávají z výroby zboží nebo z poskytování služeb. Tato činnost je pak důvodem, nebo jedním z hlavních důvodů, pro existenci sociálního podniku.

II) Významná úroveň ekonomického rizika

- Ti, jež založili sociální podnik, podstupují zcela či alespoň částečně ekonomické riziko související s takovouto činností. Na rozdíl od veřejných institucí závisí ekonomické přežití sociálních podniků na práci jejich členů a pracovníků.

III) Alespoň minimální podíl placené práce

- Stejně jako tradiční neziskové organizace mohou sociální podniky kombinovat placenou a dobrovolnickou práci. Nicméně, činnosti sociálních podniků by měly být, alespoň minimálním podílem, vykonávané skrz placenou práci.

2) Sociální hledisko

I) Cílem sociálního podniku je prospět společnosti

- Jedním z hlavních cílů sociálních podniků je pomáhat společnosti či určité skupině obyvatelstva. Zároveň usilují o probuzení sociální odpovědnosti a uvědomění na místní úrovni.

II) Iniciátorem je skupina obyvatel nebo organizace občanské společnosti

- Sociální podniky jsou výsledkem kolektivní iniciativy lidí žijících v jedné komunitě, popřípadě osob, které jsou součástí jedné skupiny sdílející určitou potřebu či cíl. Tento kolektivní charakter musí být zachován po celou dobu fungování podniku. I přes tento komunitní rozměr nesmí sociálním podnikům chybět pevné vedení, ať už jedincem či nějakou menší skupinou.

---

³⁶ LEGNEROVÁ, K., DOHNALOVÁ, M. *Společensky odpovědné podnikání*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 16-25.

III) Omezené přerozdělování zisku

- Nadřazenost sociálního cíle ekonomickému se projevuje i v omezeních přerozdělování zisku. Mezi sociálními podniky však nejsou pouze ty, co zcela zakazují přerozdělení zisku, ale vyskytují se mezi nimi i organizace, v mnoha zemích to jsou například družstva, co přerozdělení zisku pouze značně omezují. Tato opatření zabraňují tomu, aby primárním cílem podniku byla maximalizace zisku.

3) Participativní řízení sociálního podniku

I) Vysoká úroveň autonomie

- Sociální podniky jsou tvořeny a řízeny skupinami lidí jakožto nezávislé samostatné projekty. Přestože mohou být finančně závislé na veřejných dotacích či podpoře soukromých společností, nejsou přímo či nepřímo řízeny veřejnými institucemi či jinými organizacemi. Mají plné právo na určení směru, kterým se bude projekt ubírat i rozhodnutí o jeho ukončení.

II) Rozhodovací pravomoci nejsou závislé na výši vloženého kapitálu

- Sociální podnik rozhoduje na principu „jeden člen, jeden hlas“, nebo alespoň nezakládá rozhodovací proces svého nejvyššího řídicího orgánu na distribuci hlasů závislé na výši vloženého kapitálu.

III) Sociální podnik má participativní charakter

- Zapojení uživatelů a zákazníků, vliv rozličných zainteresovaných stran na rozhodování a participativní management jsou často základními znaky sociálních podniků. Jejich cílem rovněž běžně bývá přispět k demokratizaci místní politické scény prostřednictvím ekonomické aktivity.³⁷

EMES bylo v rámci rozvojového programu OSN zadáno, aby vytvořila studii, jež by mapovala možnosti zakládání sociálních podniků v zemích střední a východní Evropy a na území Společenství nezávislých států. Autoři v rámci výzkumu konstatovali, že aby bylo možné zkoumat rozmanité podnikatelské organizace sledující sociální cíle v rámci těchto zemí, nelze vycházet ze znaků ideálního sociálního podniku. Ze studie vyplývá, že sociální podnikání v daných zemích běžně nenaplnuje některá z těchto kritérií a bude potřeba ještě nějaký čas, než bude moct být jejich

---

³⁷ DEFOURNY, J., NYSENS, M. *The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective*. Emes working Paper Series [online]. 2012, č. 3. [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: https://emes.net/content/uploads/publications/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf.

naplnění vyžadováno. Studie proto přišla s uzpůsobeným vymezením sociálního podniku, které obsahuje pouze tři základní ekonomické a tři základní sociální charakteristiky:³⁸

1) Ekonomické charakteristiky

I) Ekonomická aktivita zaměřená na výrobu zboží a/nebo na poskytování služeb

- Hlavním cílem činnosti sociálních podniků není podílet se na přerozdělování finančních toků či dobročinných aktivitách. Soustavně se zabývají výrobou zboží či poskytováním služeb, popřípadě k tomuto stavu směřují.

II) Jistá úroveň autonomie

- Sociální podniky jsou běžně zakládány z občanské iniciativy a ve stejném duchu jsou i řízeny. Mohou být závislé na podpoře z veřejných zdrojů, ale nejsou řízeny, ať přímo či nepřímo, subjekty veřejného sektoru či jinými organizacemi (jako svazy, soukromými společnostmi atd.). Mají právo projevit svůj názor a ukončit svou činnost.

III) Inklinují k užívání placené práce

- Činnost sociálního podniku může být vykonávána pouze dobrovolníky a není nezbytně nutné, aby se na ní podíleli i placení zaměstnanci, pokud podnik směřuje k využívání placené práce v budoucnu. Organizace, jež naplňují většinu zmíněných charakteristik, ale spoléhají pouze na dobrovolnickou práci, mohou být považovány za sociální podniky v počátečních fázích jejich činnosti.

2) Sociální charakteristiky

I) Explicitně stanovený cíl pomáhat určité komunitě či skupině lidí

- Jeden z hlavních cílů sociálního podniku musí být pomáhat určité komunitě či skupině lidí, jež sdílí potřeby, jejichž uspokojení se považuje za veřejný zájem. Sociální podnik by naopak neměl sloužit pro naplnění potřeb pouze určitých jedinců.

II) Rozhodovací pravomoci nejsou založené na výši vloženého kapitálu

- Pravomoci v rámci organizace nejsou založeny na počtu vlastněných podílů v podniku. Rozhodovací proces je demokratický a má na něj vliv velké množství zainteresovaných stran včetně zákazníků.

---

³⁸ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

III) Mezi sociální podniky nejsou zahrnuty společnosti zaměřené na maximalizaci zisku

- Mezi sociální podniky se mohou řadit i organizace, které částečně přerozdělují utržený zisk, a nejen ty, které se přerozdělování zisku zcela zdržují.³⁹

1.7. Sociální podnik zaměřený na pracovní integraci

Specifickou variantou sociálního podniku je sociální podnik zaměřený na pracovní integraci (často označovaný anglickou zkratkou WISE – work integration social enterprise). Charakteristickým rysem tohoto typu sociálního podnikání je vytváření podmínek pro pracovní integraci a zaměstnávání osob, které jsou v určitém ohledu znevýhodněné na trhu práce. Hlavním cílem integračních sociálních podniků je (re)integrace marginalizovaných/ znevýhodněných skupin do běžného pracovního života primárně skrze pracovní aktivitu, přičemž zpravidla mají i druhotný cíl, například uspokojovat lokální potřebu po určitém zboží či službách. V ideálních případech tudíž dochází ke dvojímu sociálnímu prospěchu, na jedné straně se dostane pomoci osobám, jež jsou nějakým určitým způsobem znevýhodněné na trhu práce, na straně druhé dochází k prospěchu komunity či společnosti skrz výrobky, které vyrábějí či služby, které poskytují.⁴⁰

Na svých začátcích sloužil tento koncept k poskytování pracovní terapie zdravotně znevýhodněným osobám, s postupem času se však zaměření rozšířilo i na další skupiny lidí, jež jsou znevýhodněny na trhu práce (jako dlouhodobě nezaměstnané osoby, lidé bez domova, osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, uživatelé drog, migranti a další). V některých státech (např. ve Francii) dokonce došlo k integraci integračních sociálních podniků do systému sociálního zabezpečení, kde představují mezistupeň mezi institucemi sociálního zabezpečení a zaměstnavateli působícími na otevřeném trhu práce. Míra integrace integračního sociálního podnikání do státního sociálního systému může mít značný vliv na jeho fungování, například na jeho financování či na způsob rekrutace nových zaměstnanců.⁴¹

Evropské sociální podniky zaměřené na pracovní integraci můžeme na základě modelů, jež používají pro integraci svých zaměstnanců, dělit na 4 základní typy:

---

³⁹ BORZAGA, C., NOGALES, R., GALERA, G. *Social Enterprise: A New Model for Poverty Reduction and Employment Generation*. Bratislava: United Nations Development Programme, 2008.

⁴⁰ DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možností pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.

⁴¹ MERTL, J., BAREŠ, P. *Sociální podnikání v České republice: explorace (re)integračního potenciálu sociálních podniků u marginalizovaných osob s ohledem na propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2019.

1) Tranzitní zaměstnání

- Tento typ integračních sociálních podniků má za cíl poskytnout svým pracovníkům pracovní zkušenosti a pracovní terapii, aby mohli být v budoucnu zaměstnání v rámci otevřeného trhu práce.⁴² Tranzitní zaměstnání pro daného člověka představuje možnost stabilizovat svou životní situaci, a to jak po stránce materiální a osobní, tak po stránce psychické. Takováto zaměstnání jsou pak zpravidla uzavírána na předem omezenou dobu a po jejím vypršení se daná osoba uchází o zaměstnání na běžném trhu práce.⁴³

2) Samofinancované stálé pracovní místo

- Alternativou k tranzitním zaměstnáním je tvorba stabilních pracovních míst, která mohou mít dvě základní podoby. V rámci první z nich vytvářejí integrační sociální podniky pracovní místo, jež je zpočátku dotované státními příspěvky, které vynahrazují nedostatečnou produktivitu pracovníka, který patří do některé ze sociálně znevýhodněných skupin. Tyto příspěvky se poskytují pouze po určitou dobu, aby se dané osobě poskytl prostor pro to, aby se stala dostatečně efektivní pro plnohodnotný výkon dané činnosti. Po skončení tohoto období, platí práci tohoto pracovníka integrační sociální podnik, který na to získává prostředky prodejem zboží či poskytováním služeb.

3) Stálé pracovní místo s trvalou státní podporou

- Stálá pracovní místa s trvalou státní podporou představují druhý způsob integračního sociálního podnikání s tvorbou stabilních pracovních míst. Pro osoby, které mají vážný sociální handicap a jejich zapojení do otevřeného trhu práce je velice obtížné, vytvářejí integrační sociální podniky stálá pracovní místa, jež jsou permanentně dotovaná státem. Takováto místa jsou pak zpravidla nabízena osobám zdravotně postiženým, popřípadě těm, jež jsou výrazně sociálně znevýhodněny.

4) Místa pro socializaci skrz produktivní činnost

- Poslední z typů nemá za cíl osoby sociálně znevýhodněné integrovat do otevřeného trhu práce, ale pouze se snaží o jejich znovuzачlenění do společnosti skrz společenský kontakt, nastavení pravidel a pevnějšího režimu apod. Činnost často nebývá formalizována, jelikož daná osoba zpravidla nepracuje ve stejném režimu jako běžní zaměstnanci a nemusí mít ani běžnou pracovní smlouvu. Tento typ integračních sociálních podniků je určen pro lidi

---

⁴² DAVISTER, C., DEFOURNY, J., GREGOIRE, O. *Work integration social enterprises in the european union: an overview of existing models*. Emes Working paper [online]. 2004, č. 4. [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://emes.net/publications/working-papers/work-integration-social-enterprises-in-the-european-union-an-overview-of-existing-models/>.

⁴³ MERTL, J., BAREŠ, P. *Sociální podnikání v České republice: explorace (re)integračního potenciálu sociálních podniků u marginalizovaných osob s ohledem na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i, 2019.

se závažným sociálním znevýhodněním (jako například drogově závislí, bývalí trestanci, alkoholici atd.) a ti jež mají fyzický či psychický handicap.⁴⁴

---

⁴⁴ DAVISTER, C., DEFOURNY, J., GREGOIRE, O. *Work integration social enterprises in the european union: an overview of existing models*. Emes Working paper [online]. 2004, č. 4. [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://emes.net/publications/working-papers/work-integration-social-enterprises-in-the-european-union-an-overview-of-existing-models/>.

2. Vývoj sociální ekonomiky v České republice

Sociální podnikání není v České republice příliš rozšířeným konceptem. Těto skutečnosti nasvědčuje jednak nedostatek odborné literatury, ale také nízké obecné povědomí o tomto fenoménu.⁴⁵ Přesto však u nás sociální podnikání existuje, jen není nijak formálně vymezené, jelikož chybí legislativní ukotvení pojmu.⁴⁶ Alternativně se tak pro určování českých sociálních podniků používá vymezení, jež vzešlo od česká nezisková organizace TESSEA nebo definice, které vznikají ad hoc pro jednotlivé dotační výzvy na podporu sociálního podnikání.

2.1. Kořeny sociální ekonomiky v České republice

Sociální ekonomika v České republice navazuje na hluboké kořeny solidarity a vzájemnosti na našem území, které sahají až do 19. století. Za počátek vývoje sociální ekonomiky v českých zemích můžeme považovat zákon č. 134/1867 ř. z., o práve spolčovacím, jenž byl vydán dne 24. listopadu 1867, a který umožnil zakládání spolků v široké škále oblastí a zaměření.⁴⁷ Vytváření určitých struktur za účelem vzájemné sociální pomoci však existovalo již dříve. Až do poloviny 19. století fungovaly cechy a obdobné korporativní organizace, v rámci kterých se sdružovali řemeslníci k regulaci výkonu dané činnosti, ale zároveň i k podpoře svých členů, zejména těch méně majetných.⁴⁸

Spolkový zákon umožňoval vytvářet spolky politické a nepolitické, přičemž politické spolky byly ty, jež svou činností mohly ovlivňovat veřejnou správu a zákonodárství. Pro spolky politické platila rigidnější úprava než pro spolky nepolitické. Politické spolky musely každý rok na policii předkládat seznam svých členů a každý nový člen musel být nejpozději do tří dnů nahlášen. Rovněž nesměly zakládat pobočné spolky a jejich členy nesměly být ženy, cizinci a nedospělci.

O založení spolku rozhodovala zemská místodržitelství a dohled nad nimi náležel okresním hejtmanům a policejním ředitelstvím. Zde musely spolky nahlašovat jména svých členů a ohlašovat schůze, kterých se mohly policejní orgány účastnit, aby dohlédly na jejich průběh, a mohly je v případě potřeby rozpustit. Policejní úřady neměly pravomoc udělovat souhlas se vznikem spolku, ale mohly jej zakázat, pokud dle jejich názoru odporovalo jeho založení zákonu

---

⁴⁵ MERTL, J., BAREŠ, P. *Sociální podnikání v České republice: explorace (re)integračního potenciálu sociálních podniků u marginalizovaných osob s ohledem na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i, 2019.

⁴⁶ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

⁴⁷ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

⁴⁸ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

nebo pokud byl nebezpečný státu. Své pravomoci uplatňovaly policejní úřady zejména na spolky dělnické, ve kterých viděly nepřátele rakouského státu. V sedmdesátých a osmdesátých letech byla situace natolik vyostřená, že činnost dělnických spolků byla v podstatě ochromena.⁴⁹ Dnešní sociální podnikání může navazovat zejména na tehdejší svépomocné výrobní a spotřební spolky, jež se začaly objevovat v druhé polovině 19. století v souvislosti s rozvojem kapitalistického podnikání na našem území.

Dalšími subjekty, na jejichž odkazu mohou stavět dnešní sociální podniky, byla družstva, která vymezil zákon č. 70/1873 ř.z., o výdělkových a hospodářských družstvech. Zákon definoval družstva jakožto sdružení osob k společné hospodářské činnosti sledující účel podporovat výdělek, nebo hospodářství svých členů, a tím zlepšit a zvýšit úroveň jejich hmotného blahobytu. Družstevnictví se na našem území rozvíjelo od druhé poloviny 19. století, přičemž svého vrcholu dosáhlo mezi světovými válkami. Družstva se od roku 1908 začala sdružovat v centralizované organizaci s názvem Ústřední svaz československých konzumních, výrobních a hospodářských družstev, ze kterého se později stal Ústřední svaz československých družstev. Tato organizace zpočátku sdružovala pouze 13 družstev, ale již v roce 1922 se její členská základna rozrostla na 253 členů. Družstva působila v podstatě ve všech oblastech podnikání.⁵⁰

Mezi českými osobnostmi té doby figurovalo hned několik jmen, která významně přispěla k tvorbě kořenů moderního českého sociálního podnikání. Významnou osobností družstevnictví a svépomocných spolků byl František Ladislav Chleborád (1839-1911), který byl svého času považován za patrona českého dělnictva. Chleborád se nejen zasloužil o rozšíření teorie ekonomické svépomoci na našem území, ale rovněž se problematice družstevnictví věnoval i v praxi. Na přelomu roku 1867 a 1868 seznámil veřejnost s projektem velkého spotřebního družstva, přičemž již 1. března 1868 se v Praze sešla první valná hromada potravinového spolku Oul. Cílem tohoto spolku byl nákup potravin ve velkém objemu, aby mohly být poté prodávány za příznivé ceny. Spolek rovněž provozoval v rámci Prahy několik lidových kuchyní, ve kterých bezmasý oběd stál pouze deset krejcarů a jídlo s hovězím jen šestnáct. Po vzoru spolku Oul bylo založeno mnoho dalších, jež fungovaly na stejných principech. Jednalo se například o spolky Malý Oul, Včela, Svatopluk, Budislav, Bratroň či Kruh. Konec pro Chleborádův velkolepý projekt přinesla hospodářská krize v roce 1873, v rámci které spolky jeden po druhém zanikly.⁵¹

---

⁴⁹ MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010.

⁵⁰ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

⁵¹ BOROVIČKA, M., KAŠE, J., KUČERA, J., BĚLINA, P. *Velké dějiny země koruny české – svazek XII.a*. Praha: Paseka, 2012.

Dalším velkým zastáncem idejí solidarity této doby byl František Cyril Kampelík (1805-1872), který je považován za průkopníka lidového peněžnictví. V druhé polovině 19. století neexistovaly české banky, jež by poskytovaly úvěry drobným a středním podnikatelům, a tudíž nedostatek kapitálu v této sociální vrstvě představoval vážný problém. Východiskem se ukázala vzájemná svépomoc, konkrétně svépomocné občanské záložny. Původně tyto organizace pouze poskytovaly svým členům zaručené krátkodobé úvěry, přičemž později začaly i přijímat kapitál a půjčovat zaručené úvěry i nečlenům.⁵² České záložny měly předobraz v německých „raiffeisenkách“, zemědělských záložnách pojmenovaných podle svého zakladatele německého národohospodáře a sociálního reformátora Friedricha Wilhelma Raiffeisena. Kampelík byl velkým propagátorem myšlenky finanční svépomoci a jeho jméno je spojeno se vznikem prvních spořitelních a úvěrních venkovských záložen na našem území. Přestože za Kampelíkova života myšlenka spíše zapadla, o něco později se obdobně organizované záložny začaly úspěšně rozvíjet. Na počest Kampelíka, jenž se zasloužil o jejich zpopularizování, se jim začalo říkat „kampeličky“.⁵³

Podíl spolků na veřejném životě byl pro střední Evropu specifický a zejména pro české země. V roce 1869 se zde nacházelo přes 40 % všech spolků v Rakousku-Uhersku.⁵⁴ Od konce 60. let 19. století pokračoval aktivní rozmach spolkové činnosti na našem území až do bodu, kdy v letech 1900-1914 každoročně vznikalo 120-300 nových spolků.⁵⁵ Na přelomu století došlo rovněž k významnému rozvoji družstevní činnosti,⁵⁶ jenž zpomalil až příchod první světové války v roce 1914.⁵⁷

Již na konci první světové války začaly vznikat charitativní a dobročinné spolky, jejichž cílem bylo zmírnit dopady války. Přestože období první republiky představuje jednu z nejplodnějších etap pro spolkovou činnost a družstevnictví, díky střídání období hospodářské prosperity a hospodářských krizí, se nejednalo o vývoj zcela konstantní. K překlenutí hospodářsky méně příznivých období značně napomohly charitativní a humanitární organizace.⁵⁸ Mezi

---

⁵² DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

⁵³ BOROVIČKA, M., KAŠE, J., KUČERA, J., BĚLINA, P. *Velké dějiny země koruny české – svazek XII.b*. Praha: Paseka, 2013.

⁵⁴ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

⁵⁵ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

⁵⁶ DOHNALOVÁ, M., a kolektiv. *Sociální ekonomika – vybrané otázky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2009.

⁵⁷ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

⁵⁸ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

nejvýznamnější z nich patřil Československý červený kříž, jenž vznikl v roce 1919 a jehož předsedkyní byla Alice Masaryková, dcera prezidenta Masaryka. Ve stejném roce byla rovněž založena Masarykova liga proti tuberkulóze.

Spolkový život se rozrůstal do všech možných oblastí, vznikaly spolky sportovní, studentské, židovské, spolky národnostních menšin atd. Přestože občanské sdružování bylo velice pestré a dobře organizované, díky společenskému a politickému vývoji v zemi se stávalo čím dál více polarizované. Sportovní kluby, mládežnické organizace, odbory i další uskupení se diferencovaly podle příslušnosti k jednotlivým politickým stranám a ideologiím.⁵⁹ Vrcholným pro spolkovou činnost u nás byl rok 1938, když na našem území bylo zapsáno 9115 spolků. V souvislosti s počátkem druhé světové války byl po roce 1939 demokratický veřejný život v podstatě zcela vymýcen. Vládním nařízením č. 97/1939 Sb.⁶⁰ byl novelizován zákon č. 134/1867 ř.z., o právu spolčovacím, přičemž na základě této novelizace došlo k postupnému rozpuštění jednotlivých spolků. Ve zbývajících spolcích byly volené spolkové orgány nahrazeny dosazenými správci a demokratické stanovy pozměněny, aby lépe odpovídaly nacistické ideologii.

Euforie z nově nabyté svobody po skončení druhé světové války dopomohla k rychlé obnově spolkové a družstevní činnosti.⁶¹ Situace se však poměrně rychle mění na základě změny politických poměrů v zemi po únoru roku 1948 a silného vlivu komunistického Sovětského svazu. Ústřední akční výbory Národní fronty Čechů a Slováků zřizovaly akční výbory, které provedly revizi činnosti spolků a prověřování budovatelských a socialistických postojů jejich funkcionářů. Spolky, jež těmito prověrkami neprošly, byly rozpuštěny. Některým bylo umožněno se transformovat na základě zákona č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, na společenské organizace. Tyto subjekty měly sloužit, dle litery zákona, k uplatnění demokratických práv lidu a tím k upevnění lidově demokratického zřízení a k podpoře úsilí o výstavbu socialismu.

Obdobná byla situace i v družstevnictví. Po změně režimu zmizely celé sektory činností, ať už se jednalo o spořitelní, kulturní, živnostenská či úvěrová družstva. Zemědělská družstva, jež se starala o potřeby hospodařících rolníků, byla nahrazena výrobními zemědělskými družstvy, kterým se říkalo Jednotná zemědělská družstva (JZD). Tyto subjekty následně posloužily k násilné socializaci hospodářství soukromých zemědělců. Obdobný proces byl aplikován i na spotřební družstva, jež musela odevzdat své prodejny, a na jejich místech vznikala okresní spotřební družstva

---

⁵⁹ SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

⁶⁰ Vládní nařízení č. 97/1939 Sb., jímž se mění zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 ř.z., o právu spolčovacím, a činí některá opatření týkající se spolků.

⁶¹ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

Jednota.⁶² Výrobní družstva existovala nadále, ale bylo jim pomocí výrobních plánů určováno, co mají vyrobit,⁶³ bez ohledu na podmínky či rentabilitu. Významným vývojem naopak prošla bytová a stavební družstva, která měla i své vlastní inženýrské a projektové útvary. Družstva v tomto období nabrala zcela jiný charakter, jednalo se spíše o výkonné orgány pro plnění státem ukládaných úkolů než o občanské iniciativy, kterými původně byla.⁶⁴

Sedmdesátá léta přinesla utužení autoritářského socialistického režimu a s tím i zvýšenou kontrolu nad veřejným životem.⁶⁵ Politicky a veřejně aktivní společenské organizace mohly fungovat pouze v rámci Národní fronty. Tato situace přetrvala až do listopadu 1989, Sametové revoluce, která představovala konec komunistického režimu na našem území. Změna poměrů spustila obnovu občanských aktivit, včetně spolkové činnosti a družstevnictví. Polistopadový vývoj neziskového sektoru vystavěl základy pro současnou sociální a solidární ekonomiku a vytvořil podmínky pro vznik sociálního podnikání u nás.

2.2. Vývoj sociálního podnikání v České republice

V roce 2002 Česká republika, jako jedna z prvních zemí střední a východní Evropy, hostila světovou konferenci o sociální ekonomice. V rámci konference byla přijata tzv. Pražská deklarace, která mj. uvádí: „Přestože neexistuje žádná přesná definice sociální ekonomiky, je možné se shodnout na třech konstantách: 1) sociální ekonomika není založena na kapitálu, ale na participativní demokracii, 2) cílem sociální ekonomiky není zisk, ale vzájemná solidarita, 3) sociální ekonomika může významnou měrou přispívat k začleňování znevýhodněných osob do společnosti.“⁶⁶

Přestože konference příliš nezvýšila obecné povědomí o problematice sociální ekonomiky,⁶⁷ představovala pro její rozvoj u nás významný milník. Zájem o zahraniční koncepce

---

⁶² DOHNALOVÁ, M., a kolektiv. *Sociální ekonomika – vybrané otázky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i, 2009.

⁶³ FRAŇKOVÁ, E., FRANCOVÁ, P., JOHANISOVÁ, N. *Social enterprises in the Czech Republic: context, practice and approaches*. In: FEKETE, E., NAGY, Z., LIPTÁK, K., KISS, J. *Szociális és szolidáris gazdaság a poszt-szocialista perifériákon*. Miskolc: Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, 2018.

⁶⁴ DOHNALOVÁ, M., a kolektiv. *Sociální ekonomika – vybrané otázky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i, 2009.

⁶⁵ DOHNALOVÁ, M., GURI, D., HRABĚTOVÁ, J., LEGNEROVÁ, K., ŠLECHTOVÁ, V. *Social Enterprise in the Czech Republic: Heritage and New Developments*. In: DEFOURNY, J., NYSSSENS, M. *Social Enterprise in Central and Eastern Europe: Theory, Models and Practice*. Routledge: New York, 2021.

⁶⁶ DOHNALOVÁ, M., FRANCOVÁ, P., HUDCOVÁ, E., JOHANISOVÁ, N., KURKOVÁ, G., RYCHTÁŘ, K., ŠIKULOVÁ, M., VINKELHOFEROVÁ, M. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR 2018*. Praha: TESSEA, z.s., 2018.

⁶⁷ FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

sociální ekonomiky se zvýšil a na základě studia zahraničních praxí, zejména ze států Evropské unie, došlo k zakládání prvních sociálních podniků a šíření myšlenek sociální ekonomiky.⁶⁸

Rozvoji sociální ekonomiky na našem území významně napomohl vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004. Kromě dalšího nárůstu zájmu o studium zahraničních koncepcí a praxí došlo i k znatelnému vývoji zázemí pro vznik sociálních podniků u nás. Tyto změny byly umožněny zejména díky finanční podpoře ze strany Evropské unie. Správu těchto financí mělo na starost Ministerstvo práce a sociálních věcí, jež na jejich základě mezi lety 2009 a 2013 zahájilo několik dotačních programů podporujících začínající sociální podniky. Finanční pobídka měla za následek zvýšení zájmu o sociální podnikání a založení více než 150 nových sociálních podniků. Tyto dotační programy byly zaměřeny pouze na integrační sociální podnikání, což dále posílilo silné zaměření české sociální ekonomiky vůči pracovní integraci sociálně znevýhodněných osob, a to zejména osob zdravotně postižených. V letech 2014 až 2020 Ministerstvo práce a sociálních věcí v návaznosti na úspěch první vlny podpory sociálního podnikání uvedlo nové dotační programy, v rámci kterých, přestože byly stále silně zaměřené na integrační sociální podnikání, přibyl nový typ sociálního podniku, jenž mohl dotaci získat, a to sociální podnik zaměřený na ochranu životního prostředí.⁶⁹

Vstup do Evropské unie zapříčinil i zvýšení zájmu o sociální podnikání napříč odbornou veřejností. Sociální ekonomikou se začaly zabývat tři vysoké školy, a to: Fakulta sociálně ekonomická Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze a Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Zájem o sociální ekonomiku se rozšířil i do neziskového sektoru, kde se tématem začalo zabývat hned několik velkých organizací, které se posléze spojily a vytvořily Pracovní skupinu pro sociální ekonomiku v neziskovém sektoru.

Dalším krokem v rozvoji sociální ekonomiky u nás byl Program Iniciativy Společenství EQUAL, v rámci kterého byla v roce 2006 ustanovena Národní tematická síť Posilování sociální ekonomiky. Tematická síť sdružovala jak odbornou veřejnost, tak zástupce státních institucí, ale i jednotlivé sociální podnikatele. V rámci této platformy pak probíhaly debaty o vymezení pojmů sociální ekonomika a sociální podnikání, přičemž na jejich obsahu nepanovala jednoznačná shoda. Na základě těchto diskuzí vzniká pracovní skupina s názvem Národní expertní skupina pro

---

⁶⁸ DOHNALOVÁ, M., FRANCOVÁ, P., HUDCOVÁ, E., JOHANISOVÁ, N., KURKOVÁ, G., RYCHTÁŘ, K., ŠIKULOVÁ, M., VINKELHOFEROVÁ, M. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR 2018*. Praha: TESSEA, z.s., 2018.

⁶⁹ FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

sociálněekonomické aktivity (která je známější pod svým zkráceným označením NESEA), v rámci které začaly vznikat první české definice a principy sociálního podnikání.⁷⁰

Po ukončení programu EQUAL, na jeho práci navazuje TESSEA, která vznikla v roce 2009 v rámci projektu Tematická síť pro rozvoj sociální ekonomiky. TESSEA je neformální názorovou platformou sdružující jednotlivce, podnikatele, nestátní neziskové organizace, vysoké školy a další instituce, jež spojuje zájem prosazovat sociální ekonomiku a sociální podnikání do povědomí laické i odborné veřejnosti. Pro rozšíření aktivit platformy byl založen spolek TESSEA ČR, z.s., který zastřešuje sociální podniky v celé České republice a zároveň zachovává charakter platformy, jelikož v rámci přidruženého členství sdružuje všechny zájemce o téma sociální ekonomiky. Přestože v řízení aktivit TESSEA se vystřídal několik právnických osob (nejprve Nová ekonomika, o.p.s., poté P3 – People, Planet, Profit, o.p.s.), fyzické osoby, jež zajišťovaly její činnost, zůstaly bez obměny. Situace se příliš nezměnila ani po založení spolku, jelikož stejný tým zůstává jeho hlavním aktérem, což zajišťuje dlouhodobou kontinuitu v rámci TESSEA.⁷¹ Cílem činnosti TESSEA je rozvíjet sociální podnikání v České republice a zastávat se o jeho uznání jako sociálně, ekonomicky a environmentálně přínosné oblasti české ekonomiky.⁷²

2.3. Společenské procesy ovlivňující přijetí koncepce sociálního podnikání

V rámci české odborné veřejnosti, potažmo mezi relevantními aktéry, dochází k poznávání koncepce sociálního podnikání prostřednictvím několika různých vlivů a trendů. Mezi stěžejní faktory, které umožňují české společnosti uchopit, poznat a definovat sociální podnikání patří zejména následující společenské trendy a procesy:

- 1) Vliv zahraničních autorů a přístupů důležitých pro vypracování českých definic;
- 2) Evropský vliv na vznik integračních sociálních podniků (WISE model sociálního podniku);
- 3) Iniciativa „zdola nahoru“ z neziskového sektoru (asociativní model sociálního podniku);
- 4) Iniciativa „zdola nahoru“ z družstevního sektoru (družstevní model sociálního podniku);

---

⁷⁰ DOHNALOVÁ, M., FRANCOVÁ, P., HUDCOVÁ, E., JOHANISOVÁ, N., KURKOVÁ, G., RYCHTÁŘ, K., ŠIKULOVÁ, M., VINKELHOFEROVÁ, M. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR 2018*. Praha: TESSEA, z.s., 2018.

⁷¹ DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možnostem pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.

⁷² Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-01-07]. *CO JE TESSEA*. Dostupný z WWW: <https://tessea.cz/cz/o-tessea/o-spolku-my-o-nas>.

- 5) Iniciativa „zdola nahoru“ z tržního (komerčního) sektoru (business model sociálního podniku).⁷³

2.3.1. Vliv zahraničních autorů a přístupů důležitých pro vypracování českých definic

Základem pro rozšíření povědomí o pojmu sociální podnikání a utvoření představy o jeho obsahu je studium zahraniční teorie a praxe. Poznání zahraničních koncepcí vedlo k zakládání prvních českých sociálních podniků. Díky rozšíření myšlenek zahraničních autorů docházelo k realizaci prvních českých vědecko-výzkumných projektů na téma sociální ekonomiky, a dokonce ke vzniku vysokoškolských předmětů na toto téma. Se studiem sociálního podnikání se v České republice započalo na Fakultě humanitních studií na Univerzitě Karlově v Praze, kde je předmět Sociální ekonomika a sociální podnikání povinnou součástí magisterského oboru Studia občanského sektoru. Sociální podnikání je zde vyučováno v souladu s evropským pojetím, a to zejména na základě výzkumu evropské výzkumné společnosti EMES. Studenti se však seznamují i s dalšími světovými koncepcemi.

Díky zahraničním koncepcím dochází rovněž k poznávání a uchopení českého sociálního podnikání. Pro jeho vymezení lze využít dva stávající zahraniční přístupy, a to právně institucionální přístup a normativní přístup.⁷⁴ Dle právně institucionálního přístupu sociální podnikání tvoří určité formy subjektů a organizace, jež je podporují. Mezi takovéto subjekty řadíme některé neziskové organizace, část družstev, ale i obchodní společnosti. V rámci normativního přístupu vymezujeme sociální podniky dle základních idejí a principů, jež všechny tyto subjekty sdílí, bez ohledu na jejich formu.⁷⁵ Normativní přístup u nás aplikujeme s využitím zahraničních definic.⁷⁶

2.3.2. Evropský vliv na vznik integračních sociálních podniků (WISE model sociálního podniku)

Jedním z nejprominentnějších typů sociálních podniků, který charakterizuje evropskou sociální ekonomiku, je integrační sociální podnik (WISE model sociálního podnikání). Tyto podniky se zaměřují na pomoc osobám, kterým brání jejich sociální handicap v nalezení

---

⁷³ DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možností pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.

⁷⁴ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

⁷⁵ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

⁷⁶ LEGNEROVÁ, K., DOHNALOVÁ, M. *Společensky odpovědné podnikání*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

zaměstnání a kterým hrozí dlouhodobé vyloučení z trhu práce. Integrovaní sociální podniky tyto lidi prostřednictvím pracovní činnosti začleňují zpět do společnosti.⁷⁷

Na rozvoj integračních sociálních podniků v České republice měla velký vliv podpora Evropské unie z evropských finančních fondů. V rámci operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost byla vyhlášena výzva č. 30 s označením „Sociální ekonomika“, jejímž cílem bylo skrz podporu nových podnikatelských aktivit či rozšíření podnikatelských činností stávajících podniků a osob podpořit integraci sociálně vyloučených osob a osob ohrožených sociálním vyloučením na trh práce a do podnikatelského prostředí. Cílem podpory bylo rovněž udat směr pro sociální podnikání v České republice a stanovit pro něj optimální model, přičemž v rámci výzvy byl uveden předpoklad, že na základě této podpory by mohlo dojít k zařazení sociální ekonomiky mezi standardní nástroje sociální politiky a politiky podpory podnikání.⁷⁸

Integrovaní sociální podnikání je i nadále podporováno prostřednictvím evropských finančních fondů skrz operační program Zaměstnanost plus 2021-2027. V rámci výzvy č. 24 s označením „Podpora sociálního podnikání“ dochází k podpoře jak již zavedených, tak nově vznikajících podnikatelských aktivit se zaměřením na tvorbu nových pracovních míst pro znevýhodněné skupiny osob se ztíženým přístupem na trh práce.⁷⁹

2.3.3. Iniciativa „zdola nahoru“ z neziskového sektoru (asociativní model sociálního podniku)

Jeden ze základních modelů sociálního podnikání představují nestátní neziskové organizace (jako např. spolky, nadace, nadační fondy, ústavy, obecně prospěšné organizace nebo církevní právnické osoby), jež své financování rozšířily o vlastní ekonomické aktivity v rámci trhu, a to o prodej zboží či poskytování služeb. Kromě samotné tržní ekonomické aktivity, tyto neziskové organizace naplňují i další znaky mezinárodních definic sociálního podnikání.⁸⁰

V rámci neziskového sektoru rovněž vznikají subjekty, jež se zaměřují na podporu a propagaci myšlenek sociálního podnikání. Mezi tyto se řadí například názorová platforma TESSEA. Organizace byla založena v roce 2009 skupinou nadšenců v rámci projektu Tematická síť pro rozvoj sociální ekonomiky. Nyní má TESSEA již přes 200 členů a slouží jako prostředek

---

⁷⁷ DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možností pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.

⁷⁸ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

⁷⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Text výzvy č. 024* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.esfcr.cz/vyzva-024-opz-plus>.

⁸⁰ DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možností pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.

pro rozšíření povědomí o sociálním podnikání například prostřednictvím jejich webové stránky, konferencí či měsíčních zpravodajů. V rámci TESSEA vznikla česká definice sociálního podnikání a tabulka principů sociálního podnikání.⁸¹

2.3.4. Iniciativa „zdola nahoru“ z družstevního sektoru (družstevní model sociálního podniku)

Dalším modelem sociálního podnikání v České republice je model družstevní. Tento je tvořen družstvy, zejména výrobními, které se považují za sociální podniky. Takováto družstva znají koncepci sociálního podnikání a jsou obeznámena s jeho základními principy, popřípadě byl jejich projekt podpořen z evropských finančních fondů v rámci dotační výzvy na podporu sociálního podnikání. Zákonodárce se snažil napomoci rozvoji tohoto modelu v České republice legislativním ukotvením sociálního družstva v ust. § 758 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obchodních korporacích“).⁸²

Zákon o obchodních korporacích definuje sociální družstvo jako: „družstvo, které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje.“ Kromě obvyklých náležitostí (dle ust. § 553 zákon o obchodních korporacích) musí stanovy sociálních družstev obsahovat cíle a podmínky činnosti sociálního družstva v souladu s jeho sociálně začleňovací funkcí a podporou místního rozvoje a rovněž podrobnější podmínky nakládání se ziskem v souladu s účelem činnosti sociálního družstva. Sociální družstva mohou, pokud to připouštějí stanovy, rozdělovat nanejvýš 33 % svého disponibilního zisku mezi své členy.⁸³

2.3.5. Iniciativa „zdola nahoru“ z tržního (komerčního) sektoru (business model sociálního podniku)

Třetím modelem v rámci českého sociálního podnikání je business model sociálního podnikání. V tomto modelu mají sociální podniky právní formu některé z obchodních společností (zejména společnosti s ručeným omezením nebo méně frekventované i akciové společnosti), nebo se jedná o osoby samostatně výdělečně činné. Mezi sociální podniky se řadí na základě vlastního

---

⁸¹ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

⁸² LEGNEROVÁ, K., DOHNALOVÁ, M. *Společensky odpovědné podnikání*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

⁸³ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

sebeurčení, které spočívá na zahraničních koncepcích a definicích sociálního podnikání či na základě podpory z evropských strukturálních fondů.⁸⁴

S business modelem sociálního podnikání je často spojován pojem společensky odpovědného podnikání. Smyslem tohoto způsobu podnikání je odklonění od mentality maximalizace zisku za jakoukoliv cenu k přístupu, jež je více udržitelný. Existuje několik různých pohledů jak nahlížet na společensky odpovědné podnikání, mezi které náleží například koncept CSR nebo koncept ESG.

V rámci konceptu CSR (z anglického Corporate Social Responsibility), u nás nazývaného jako Společenská odpovědnost firem, se jedná o dobrovolný závazek organizací (jak komerčních, tak neziskových) zohledňovat ve svém rozhodování a při každodenních činnostech potřeby svých zákazníků, klientů, odběratelů, dodavatelů, zaměstnanců, občanů žijících v místě působení organizací a všech ostatních subjektů, kterých se jejich činnost dotýká, spolu s životním a sociálním prostředím. V rámci koncepce CSR dochází ke změně orientace organizací na tzv. trojí prospěch (neboli triple bottom line), cílem již není pouze maximalizace zisku, přestože zisk zůstává jedním ze tří základních pilířů podnikání dle koncepce CSR (Profit), ale i prospěch lidí (People) a přírody (Planet).⁸⁵ CSR je široký koncept, jenž na sebe může brát mnoho podob jako např. dedikované CSR oddělení, jež bude dohlížet na aktivity organizace nebo třeba různé dobročinné a dobrovolnické aktivity organizace a mnoho dalších činností a opatření jež mohou zapříčinit jak pozitivní společenskou změnu, tak zlepšení reputace organizace a posílení její značky.⁸⁶ Přijetí koncepce CSR má často pozitivní dopad na pověst organizace a to nejen pouze interně v rámci dané organizace, ale i u potenciálních zaměstnanců, zákazníků a klientů.⁸⁷

Naopak v konceptu ESG (z anglického Environment, Social, Governance), se jedná o komplexní rámec pro vykazování informací o udržitelnosti společností vytvořený Evropskou unií, v rámci kterého bude řada organizací povinna reportovat kvalitativní a kvantitativní ukazatele a informace o svých činnostech. Předmětem reportů budou zejména údaje z oblasti ochrany klimatu a životního prostředí jako celku, vztahy mezi organizací a jejími pracovníky, koncovými uživateli a místní komunitou a řízení společnosti v souvislosti např. s prevencí a odhalováním korupce a úplatkářství, řízením vztahů s dodavateli či politickým vlivem a lobbistickými aktivitami. Díky

---

⁸⁴ DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možností pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.

⁸⁵ LEGNEROVÁ, K., DOHNALOVÁ, M. *Společensky odpovědné podnikání*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

⁸⁶ DOLAN, C., ZALLES, D. B. *Transparency in ESG and the Circular Economy: Capturing Opportunities Through Data*. New York: Business Expert Press, LLC, 2022.

⁸⁷ LEGNEROVÁ, K., DOHNALOVÁ, M. *Společensky odpovědné podnikání*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

plošnému zavedení této povinnosti a jednotnosti její právní úpravy bude možné získat spolehlivá a srovnatelná data napříč členskými státy Evropské unie. Výsledná data pak budou moci využít soukromé subjekty jako například banky, které potenciálně mohou zvýhodňovat organizace, jež se chovají odpovědně a přispívají k plnění cílů Evropské unie v oblasti klimatu a inkluze či soukromí investoři, kteří mohou přístup organizace k hodnotám ESG zařadit jako faktor do svého rozhodovacího procesu o budoucích investicích.⁸⁸

2.4. Vymezení sociálního podnikání v České republice

Jak již bylo uvedeno výše, v České republice, stejně jako v mnoha dalších postkomunistických zemích Evropy, nejsou pojmy sociální podnikání, sociální podnik či sociální ekonomika ukotveny právním řádem a nemáme pro ně tudíž legální závazné definice.⁸⁹ Navzdory tomu však v České republice vzniklo hned několik definic, jež se používaly či stále používají pro určování českých sociálních podniků a mohou sloužit jako inspirace pro budoucí právní úpravu.

2.4.1. Vymezení sociální ekonomiky organizace TESSEA

Zájem na vymezení sociálního podnikání a sociální ekonomiky na našem území bylo možné pozorovat již na počátku 21. století. Klíčovým okamžikem pro vznik českých definic sociálního podnikání a sociální ekonomiky bylo založení Tematické sítě pro rozvoj sociální ekonomiky (TESSEA), jež představovala názorovou platformu pro experty na poli sociální ekonomiky, ale i mnoho dalších zainteresovaných stran. V roce 2010 TESSEA přichází s první verzí definic a s detailní tabulkou indikátorů, které umožňují exaktně určit, zda subjekt je či není sociálním podnikem. Od samého počátku TESSEA vymezovala dva druhy sociálních podniků: „běžný“ a integrační sociální podnik.⁹⁰ O rok později, v roce 2011, došlo na aktualizaci definic, která však byla na dlouhou dobu poslední. V letech 2022 až 2023 pracovní skupina Definice a principy pod vedením Petry Francové přišla s novou podobou definic, odpovídající aktuálnímu dění v české sféře sociální ekonomiky a současným mezinárodním trendům. Nová podoba definic byla v červnu roku 2023 schválena členskou schůzí TESSEA. Aktuální podoba definic zní takto:⁹¹

⁸⁸ SOUKUPOVÁ, V. *ISO a ESG pro udržitelný růst organizace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023.

⁸⁹ DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.

⁹⁰ FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

⁹¹ Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-02-07]. *PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Dostupný z WWW: <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/principy-socialniho-podniku>.

„Sociální ekonomika

Sociální ekonomiku tvoří činnosti jednotlivců, nestátních neziskových organizací a obchodních společností, které naplňují společensky prospěšné cíle. Tito aktéři vyznávají společné hodnoty, a to zejména upřednostňování těchto cílů nad tvorbou zisku, nezávislost na státu a maximální možné zapojení členů a pracovníků do rozhodování. Jejich činnost stojí na třech základních pilířích – sociálním, ekonomickém a environmentálním.“

„Sociální podnikání

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Sociální podnikání hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použitý pro další rozvoj sociálního podniku, protože jeho společensky prospěšný cíl je nadřazen tvorbě zisku.“

„Sociální podnik

Sociální podnik je „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo její součást nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje společensky prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.“

„Integrační sociální podnik

Integrační sociální podnik je „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo fyzická osoba, které splňují principy integračního sociálního podniku. Integrační sociální podnik naplňuje společensky prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, a tento cíl je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.“⁹²

---

⁹² Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-02-07]. *DEFINICE*. Dostupný z WWW: <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/definice-tessea>.

Aktualizace se v roce 2023 dočkaly i tabulky principů „běžného“ a integračního sociálního podniku, přičemž změny se nesly v duchu zvýšení přehlednosti tabulek. Aby se mohl sociální podnik označovat sociálním podnikem, musí naplňovat jak preambuli, tak i všechny tři principy.⁹³

- „Principy sociálního podniku“
  - Preambule
    - Společensky prospěšný cíl formulován v zakládacích dokumentech.
      - Podnik má společensky prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech, a tyto dokumenty jsou veřejně dostupné.
      - Sociální podnik má zpracován kodex. V kodexu se přihlásí k sociálnímu podnikání, popíše svůj společensky prospěšný cíl, principy a charakteristiky.
  - Sociální princip
    - Provozování aktivity prospívající společnosti a/nebo specifické skupině lidí
      - Podnik má specifikované cílové skupiny a/nebo konkrétní aktivity, na které je zaměřen.
    - Participativní a demokratický charakter podniku.
      - Podnik má zpracovaný dokument, který obsahuje konkrétní aktivity, jak se participativní a demokratický charakter v jeho činnosti projevuje vně i uvnitř.
    - Důraz na rozvoj kompetencí zaměstnanců
      - Zaměstnavatel má vytvořen vlastní systém posilování kompetencí odpovídající jeho specifickým podmínkám, který je popsán v interním dokumentu.
  - Ekonomický princip
    - Případný zisk je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění společensky prospěšných cílů.
      - Více než 50 % případného zisku je reinvestováno do rozvoje sociálního podniku a/nebo naplňování deklarovaných

---

⁹³ Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-02-07]. *PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Dostupný z WWW: <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/principy-socialniho-podniku>.

společensky prospěšných cílů. Informace o distribuci a využití případného zisku je veřejně dostupná.

- Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na veřejné správě.
  - Manažerské řízení podniku je nezávislé na veřejné správě.
- Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech
  - Tržby z prodeje výrobků a/nebo služeb tvoří alespoň 30 % z celkových výnosů podniku.
- Omezení nakládání s majetkem, pokud ho do podniku vložila obec (tzv. uzamčení aktiv)
  - Pokud obec vložila do podniku majetek, má podnik v zakládacích dokumentech stanoveno jeho převedení v případě svého zániku na obec.
- Environmentální princip
  - Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby a/nebo provozování aktivit prospívajících životnímu prostředí
    - Podnik má formulované zásady environmentálně šetrné výroby, spotřeby a provozu, které naplňuje v praxi, a/nebo provozuje aktivity prospívajících životnímu prostředí.⁹⁴

Většina principů integračního sociálního podniku je totožná s principy „běžného“ sociálního podniku. Hlavním rozdílem, jež tyto typy sociálního podnikání rozlišuje, je společenský cíl, na který jsou tyto podniky zaměřené. Integrační sociální podniky musejí mít jako svůj hlavní společensky prospěšný cíl zaměstnávání a začleňování osob se specifickými potřebami. Oproti tomu „běžné“ sociální podniky se mohou zaměřit na jakýkoliv veřejně prospěšný cíl, např. na ochranu životního prostředí, podporu kultury či rozvoj své místní komunity. Mezi osoby se specifickými potřebami se dle organizace TESSEA řadí lidé se zdravotním postižením, mládež a mladí dospělí v obtížné životní situaci, lidé bez přístřeší a po výkonu trestu, lidé se závislostmi, etnické menšiny, dlouhodobě nezaměstnaní, lidé pečující o rodinné příslušníky, případně další skupiny, které jsou definovány Ministerstvem práce a sociálních věcí, Úřady práce ČR apod., případně pokud lze jejich znevýhodnění podložit odbornou studií. Principy však nestanovují,

---

⁹⁴ FRANCOVÁ, P. a kolektiv. *PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Praha: TESSEA ČR, z.s., 2023.

že zaměstnávání a začleňování osob se specifickými potřebami musí být jediný společensky prospěšný cíl, který mají integrační sociální podniky sledovat, naopak se v praxi často zaměřují i na další, sekundární, společensky prospěšné cíle.

Principy integračního sociálního podniku výše uvedenou povinnost dále rozvádí a stanovují, že podíl osob se specifickými potřebami musí tvořit více než 30 % zaměstnanců subjektu. Integrační sociální podniky musejí mít dále stanovené specifické skupiny osob, na které budou zaměřovat své aktivity. Informace o zaměření integračního sociálního podniku a splnění povinného podílu zaměstnanců se specifickými potřebami musejí být veřejně dostupné, např. ve zprávě o činnosti či výroční zprávě. Navíc prosté zaměstnávání osob se specifickými potřebami nestačí k naplnění principů integračního sociálního podniku, těmto zaměstnancům musí být rovněž poskytována podpora zohledňující jejich specifické potřeby. Principy integračních sociálních podniků, navíc oproti principům „běžných“ sociálních podniků, umožňují klást důraz nejen na rozvoj kompetencí zaměstnanců, ale rovněž na udržení těchto kompetencí.⁹⁵

Principy sociálního podnikání, jež vytvořila TESSEA, sice nejsou právně závazné, přesto jsou velice důležité pro vymezení sociálního podnikání u nás. Na jejich základě byl vytvořen tzv. Identifikátor sociálního podniku, nástroj veřejně dostupný na webových stránkách České sociální podnikání⁹⁶, portál Ministerstva práce a sociálních věcí, jenž vznikl v rámci projektu „Podpora sociálního podnikání v ČR pokračuje“⁹⁷, který umožňuje ověřit si, zda určitý subjekt splňuje většinu důležitých principů. Ověření skrz Identifikátor sociálního podniku je předpokladem proto, aby se subjekt mohl označovat za sociální podnik a byl zařazen do Adresáře sociálních podniků⁹⁸ nebo tištěného katalogu sociálních podniků.⁹⁹ Adresář sociálních podniků je průběžně kontrolovaný největší jednotný zdroj kontaktů sociálních podniků, jenž je stejně jako Indikátor sociálního podniku dostupný na webovém portálu České sociální podnikání.¹⁰⁰ Tištěný katalog

---

⁹⁵ FRANCOVÁ, P. a kolektiv. *PRINCIPY INTEGRAČNÍHO SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Praha: TESSEA ČR, z.s., 2023.

⁹⁶ Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-02-07]. *PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Dostupný z WWW: <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/principy-socialniho-podniku>.

⁹⁷ České sociální podnikání. České sociální podnikání [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-02-07]. *Projekt Rozvoj ekosystému sociálního podnikání*. Dostupný z WWW: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/mpsv/4968-projekt-rozvoj-ekosystemu-socialniho-podnikani>.

⁹⁸ Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-02-07]. *PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Dostupný z WWW: <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/principy-socialniho-podniku>.

⁹⁹ České sociální podnikání. České sociální podnikání [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-02-07]. Tištěný Katalog sociálních podniků. Dostupný z WWW: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku/tisteny-katalog-socialnich-podniku>.

¹⁰⁰ KURKOVÁ, G., DOBROVODSKÁ, M., INGEROVÁ, P. *PODPORA SOCIÁLNÍCH PODNIKŮ PROSTŘEDNICTVÍM VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018.

sociálních podniků vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí a jedná se o první celorepublikový přehled výrobků a služeb sociálních podniků v podobě tištěného katalogu.¹⁰¹

Z principů sociálního podnikání vymezených organizací TESSEA, resp. z jejich verze z roku 2011, vychází dodnes Ministerstvo práce a sociálních věcí a mnohé další instituce, jako například kraje, mj. pro nastavování dotačních titulů na podporu sociálního podnikání.¹⁰²

2.4.2. Vymezení sociálního podnikání v rámci dotačních titulů

Při stanovování prvních dotačních titulů na podporu sociálního podnikání v České republice vznikla potřeba definovat základní pojmy tohoto odvětví. Ministerstvo práce a sociálních věcí, jež dotační tituly vypisovalo, se při vymezení těchto termínů inspirovalo u definic a principů, jež vytvořila organizace TESSEA. První podobu tohoto vymezení představilo Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2010 a ve více či méně obměněné podobě ji používá dodnes. Vzhledem k tomu, že definice těchto pojmů se v průběhu let mění pro potřeby jednotlivých výzev, nejedná se o definitivní, spolehlivé vymezení, přesto je to další ze způsobů jak vymezovat sociální podnikání u nás.¹⁰³

Aktuální podoba těchto definic je uvedena ve výzvě číslo 24 s označením „Podpora sociálního podnikání (1)“ v rámci operačního programu Zaměstnanost plus. Dle textu výzvy je sociálním podnikem právnická nebo fyzická osoba, která má v zakládacích dokumentech formulován společensky prospěšný cíl a hlásí se k naplňování sociálního, ekonomického, místního a environmentálního principu. Dosahování zisku je zde stejně důležité jako zvyšování společenského prospěchu. Sociální podnik rovněž musí mít jednu z právních forem vymezených ve výzvě, tj, osoba samostatně výdělečně činná, obchodní korporace či nestátní nezisková organizace. Kromě výše uvedených předpokladů se žadatelé musí veřejně a transparentně hlásit k principům sociálního podnikání a naplňovat veškeré rozpoznávací znaky sociálního podniku, přičemž tyto jsou pro příjemce dotace závazné v plném rozsahu a jejich dodržování je v průběhu realizace projektu monitorováno a kontrolováno.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ České sociální podnikání. České sociální podnikání [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-02-07]. *Tištěný Katalog sociálních podniků*. Dostupný z WWW: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku/tisteny-katalog-socialnich-podniku>.

¹⁰² České sociální podnikání. České sociální podnikání [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-02-07]. *Tištěný Katalog sociálních podniků*. Dostupný z WWW: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku/tisteny-katalog-socialnich-podniku>.

¹⁰³ FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

¹⁰⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Text výzvy č. 024* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.esfcr.cz/vyzva-024-opz-plus>.

Rozpoznávací znaky sociálního podnikání v rámci výzvy sdílí mnoho podobností s principy vytvořenými organizací TESSEA a inspirace v nich je zcela evidentní. Přestože se na první pohled může zdát, že výzva slouží k podpoře sociálního podnikání jako celku, pomoc z ní může získat pouze určitá výšeč subjektů sociální ekonomiky, a to integrační sociální podniky. I když se rozpoznávací znaky dle výzvy od principů integračních sociálních podniků organizace TESSE v mnohém neliší, lze mezi nimi přesto najít několik odlišností. V rámci výzvy není použita totožná terminologie pro označení osob, jejichž zaměstnávání a začleňování má být společensky prospěšným cílem integračních sociálních podniků. Místo označení osoby se specifickými potřebami, jež používá organizace TESSEA, výzva tyto označuje jako osoby znevýhodněné na trhu práce. Integrační sociální podniky v rámci vymezení dle výzvy také nemusí klást důraz na rozvoj a/nebo udržení kompetencí zaměstnanců. Rozpoznávací znaky v rámci výzvy rovněž zahrnují jeden z principů „běžného“ sociálního podniku, který v principech integračního sociálního podniku chybí, a to konkrétně omezení nakládání s majetkem, pokud ho do podniku vložila obec (tzv. uzamčení aktiv). Vymezení integračních sociálních podniků bylo na druhou stranu obohaceno o nové povinnosti v oblasti místního prospěchu. Integrační sociální podniky musejí dle výzvy uspokojovat potřeby místní komunity a místní poptávky, využívat přednostně místní zdroje a spolupracovat s místními aktéry.¹⁰⁵

Dle názoru autora je takto postavené vymezení problematické, jelikož přestože se prezentuje jako vymezení sociálního podnikání, definuje pouze jeho část, a to integrační sociální podnikání. Pomineme-li, že na prostředky z výzvy má tudíž nárok jen určitá množina sociálních podniků, je zde možnost, že takovéto vymezení může pokrývat obecnou představu o tom, co je sociální podnik. Přestože jsou integrační sociální podniky u nás prominentní částí sociálního ekonomiky, ostatně stejně jako ve zbytku států Evropy, nejedná se o jediný způsob sociálního podnikání.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se v roce 2016 zasadilo o vytvoření nového subtypu sociálního podnikání u nás, tzv. environmentálního sociálního podniku.¹⁰⁶ V rámci výzvy číslo 129 operačního programu Zaměstnanost, byly vymezeny rozpoznávací znaky tohoto nového způsobu sociálního podnikání. Tyto modifikovaly principy, jež byly v rámci výzev užívány pro vymezení sociálního podnikání, přičemž byl zvýšen důraz na environmentální prospěch.

---

¹⁰⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příloha č. 2 sada rozpoznávacích znaků sociálního podniku* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.esfcr.cz/vyzva-024-opz-plus>.

¹⁰⁶ FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

Environmentální sociální podniky se liší společensky prospěšným cílem, jež sledují, jelikož jím není pouze zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, ale i řešení konkrétního environmentálního problému. Na rozdíl od původního vymezení sociálních podniků, jejich podnikatelské aktivity, skrze které naplňují společensky prospěšný cíl, mají environmentální rovinu a rovněž zohledňují environmentální aspekty ve všech fázích podnikání, tzn. při výrobě výrobků a/nebo poskytování služeb včetně environmentálně příznivého úřadování. V ostatních aspektech je definice environmentálních sociálních podniků obdobná jako původní vymezení.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příloha č. 3 rozpoznávací znaky environmentálního sociálního podniku* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.esfcr.cz/vyzva-129-opz>.

3. Právní úprava sociálního podnikání v České republice

Snahy o zákonnou úpravu sociálního podnikání u nás probíhají již necelých deset let. V této době bylo předloženo hned několik návrhů normy, již by fenomén upravovala, přičemž však žádný z nich nebyl schválen či hlouběji projednáván. Přestože český právní řád neupravuje sociální podnikání jako koncept, obsahuje instituty, které umožňují působení sociálních podniků na našem území.

3.1. Současný legislativní rámec sociálního podnikání v České republice

Mezi instituty, jež umožňují působení sociálních podniků v České republice, patří zejména úprava právních forem, přestože pouze její úzké spektrum je na sociální podnikání blíže navázáno, a úprava zaměstnávání znevýhodněných osob, konkrétně institut společensky účelných pracovních míst a problematika zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

3.1.1. Právní formy sociálních podniků

Jak mohlo vyplynout z předchozích kapitol, sociální podnik není zvláštní formou právnické osoby, ale určitou kvalitou činnosti fyzických a právnických osob.¹⁰⁸ Přestože existují fyzické osoby, které provozují své podnikání jako sociální podnik,¹⁰⁹ primárními subjekty české sociální ekonomiky jsou právnické osoby založené podle soukromého práva.¹¹⁰ Pro vymezení právních forem, které tyto právnické osoby používají pro sociální podnikání, lze vycházet z členění odvětví sociální ekonomiky na tržní a netržní. Do tržního odvětví sociální ekonomiky se řadí obchodní korporace a družstva včetně sociálních družstev. Netržní odvětví tvoří obecně prospěšné společnosti, ústavy, spolky, nadace, nadační fondy a evidované právnické osoby církví a náboženských společností. Základní charakteristikou, jež sdílí subjekty netržního odvětví sociální ekonomiky, je totožný účel založení subjektu, tj. veřejně prospěšná činnost, a regulace nakládání se ziskem, jenž musí být primárně použit k realizaci účelu subjektu, a naopak nesmí být upotřeben ve prospěch zakladatelů subjektu. První z charakteristik se vymykají nadace, jež mohou být založeny vedle veřejně prospěšného cíle i k soukromým účelům, a spolky, které mohou realizovat i vzájemně prospěšný cíl, tj. účel směřující k uspokojení členů spolku.¹¹¹

---

¹⁰⁸ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

¹⁰⁹ FRANCOVÁ, P., FRAŇKOVÁ, E. *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022.

¹¹⁰ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

¹¹¹ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

Dle dotazníkového šetření uskutečněného Ministerstvem práce a sociálních věcí v roce 2022¹¹², je v České republice nejhojněji používanou právní formou sociálního podniku společnost s ručeným omezeným (48 % respondentů). Na pomyslných dalších pozicích se umístily neziskové právní formy s obdobnou četností výskytu, a to obecně prospěšné společnosti (13 % respondentů), spolky (12 % respondentů) a ústavy (10 % respondentů). Z průzkumu dále vyplývá, že v nižších počtech na našem území působí i sociální podniky ve formě družstev (6 % respondentů), přičemž ostatní formy jsou u nás zastoupeny pouze v nižších jednotkách procent.¹¹³

Základ pro zákonnou úpravu právních forem tvoří zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ či „nový občanský zákoník“), který obsahuje obecnou úpravu právnických osob a poskytuje právní rámec pro postavení spolků, ústavů, nadací a nadačních fondů. Pro vymezení tržního odvětví sociální ekonomiky je klíčovým předpisem zákon o obchodních korporacích, jenž upravuje postavení obchodních korporací a družstev. Dalšími důležitými předpisy jsou zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje evidované právnické osoby a dnes již zrušený zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obecně prospěšných společnostech“), jenž zavedl do českého právního řádu obecně prospěšné společnosti.¹¹⁴

Typickou právní formou pro sociální podnik je obecně prospěšná společnost.¹¹⁵ Zákon o obecně prospěšných společnostech je definuje jako právnické osoby založené podle předmětného zákona, jež poskytují veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek, jejichž výsledek hospodaření (zisk) nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů jejích orgánů nebo zaměstnanců a musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla obecně prospěšná společnost založena.¹¹⁶ Zákon

---

¹¹² Výsledky dotazníkového šetření lze jen obtížně zobecňovat na všechny české sociální podniky, jelikož šetření se zúčastnilo a platně vyplnilo dotazník (podmínkou bylo zodpovězení alespoň 75 % otázek) pouze 105 sociálních podniků. Dle expertních odhadů v roce 2022 působilo na území České republiky 400 až 600 sociálních podniků. Přesto se jedná o jeden z nejkompexnějších statistických podkladů zaměřených na českou sociální ekonomiku, jehož data (či jeho přechodící ročníky) jsou hojně využívána ve vědeckých pracích a odborných publikacích.

¹¹³ FRANCOVÁ, P., FRAŇKOVÁ, E. *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022.

¹¹⁴ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

¹¹⁵ DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

¹¹⁶ Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

o obecně prospěšných společnostech blíže nespécifikuje, co jsou obecně prospěšné služby, tudíž posouzení v rámci registračního procesu, zda jsou služby, jež má poskytovat nově vznikající obecně prospěšná společnost, obecně prospěšné, je v diskreci soudu. V praxi se pod pojmem obecně prospěšné služby skrývá rozsáhlá paleta činností od ochrany životního prostředí a podpory regionálního rozvoje, přes nejrůznější kulturní projekty zaměřené například na renovaci architektonických památek, až po široké spektrum sociálních služeb pro různé znevýhodněné skupiny osob. Již ze zákonné definice vyplývá, že obecně prospěšné společnosti kombinují ekonomickou aktivitu s veřejně prospěšnou činností, a pročež se považují za sociální podniky. Legální vymezení však nepožaduje po těchto subjektech naplnění všech principů sociálního podnikání, jako například demokratické řízení společnosti. Navíc ekonomická aktivita obecně prospěšných společností bývá často pouze druhotnou či doplňkovou činností společnosti. Mezi odbornou veřejností proto probíhá nepřetržitá debata, zda je obecně prospěšná společnost vhodnou právní formou pro sociální podnik v České republice.

Vývoj právní úpravy obecně prospěšných společností byl zastaven spolu s novým občanským zákoníkem. Již založeným obecně prospěšným společností bylo umožněno pokračovat v činnosti, ale již nemohou vzniknout nové. V rámci nového občanského zákoníku byla představena nová právní forma ústav, jež má sloužit jako nástupce obecně prospěšných společností, přestože její vymezení se mírně liší.¹¹⁷

Zákon o obchodních korporacích zavedl od 1. ledna 2014 nový typ družstva označený jako sociální družstvo. Vymezuje jej jako družstvo, které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje.¹¹⁸ Sociální družstvo je jediná právní forma v českém právním řádu uzpůsobená pro sociální podnikání, resp. integrační sociální podnikání. Stanovy sociálního družstva musejí kromě obecných náležitostí obsahovat rovněž cíle a podmínky činnosti sociálního družstva v souladu s jeho sociálně začleňovací funkcí a podporou místního rozvoje a podrobnější podmínky nakládání se ziskem v souladu s účelem činnosti sociálního družstva. Sociální družstva nemohou převést, zastavit nebo propachtovat závod, pobočku nebo jejich část; to neplatí, je-li

---

¹¹⁷ FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

¹¹⁸ DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

druhou smluvní stranou jiné sociální družstvo. V případě, že to připouštějí stanovy, mohou sociální družstva rozdělit nanejvýš 33 % svého disponibilního zisku mezi své členy. Úprava sociálního družstva obsahuje rovněž prvky demokratického řízení, jelikož při hlasování v nejvyšším orgánu sociálního družstva, členské schůzi, má každý člen jeden hlas (toto pravidlo je modifikovatelné stanovami). Přestože dle zákona o obchodních společnostech sociální družstva nemusejí nutně vyvíjet ekonomické aktivity, v praxi se často jedná o klíčovou součást činnosti sociálního družstva. Ačkoliv právní forma sociálního družstva působí jako ideální pro sociální podnikání, v praxi není příliš využívána. Na vině může být rigidní právní úprava, zejména omezení dispozice s majetkem a skutečnost, že se stále ještě jedná o relativně novou právní formu.¹¹⁹

3.1.2. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Třetí část zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zaměstnanosti“) je zasvěcena úpravě zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Zákon o zaměstnanosti definuje osoby se zdravotním postižením jako fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány a) invalidními ve třetím stupni, b) invalidními v prvním nebo druhém stupni, nebo zdravotně znevýhodněnými (dále jen „osoba zdravotně znevýhodněná“).¹²⁰ Stupně invalidity jsou vymezeny v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, přičemž o invaliditu prvního stupně se jedná, jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, o invaliditu druhého stupně se jedná, jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 % a o invaliditu třetího stupně se jedná, pokud pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 70 %.¹²¹ Kdo je osobou zdravotně znevýhodněnou vymezuje přímo zákon o zaměstnanosti, přičemž se jedná o fyzickou osobu, která má zachovanu schopnost vykonávat soustavné zaměstnání, nebo jinou výdělečnou činnost, ale její schopnosti být nebo zůstat pracovně začleněna, vykonávat dosavadní povolání nebo využít dosavadní kvalifikaci nebo kvalifikaci získat, jsou podstatně omezeny z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu; osobou zdravotně znevýhodněnou však nemůže být osoba, která byla orgánem sociálního zabezpečení uznána invalidní v prvním, druhém či třetím stupni.

---

¹¹⁹ FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

¹²⁰ Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹²¹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Pracovní rehabilitace

Zákon o zaměstnanosti v ust. § 69 a násl. ustanovuje právo osob se zdravotním postižením na pracovní rehabilitaci. Jedná se o souvislou činnost zaměřenou na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce a hradí náklady s ní spojené. Konkrétně pracovní rehabilitaci zajišťuje krajská pobočka Úřadu práce místně příslušná podle bydliště osoby se zdravotním postižením ve spolupráci s pracovně rehabilitačními středisky. Alternativně může krajská pobočka Úřadu práce na základě písemné dohody pověřit zabezpečením pracovní rehabilitace jinou právnickou, nebo fyzickou osobu. Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti.

Příprava k práci

V ust. § 72 a násl. zákona o zaměstnanosti vymezuje pojem příprava k práci jako cílenou činnost směřující k zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo a k získání znalostí, dovedností a návyků nutných pro výkon zvoleného zaměstnání, nebo jiné výdělečné činnosti. Příprava k práci osoby se zdravotním postižením se provádí mimo pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením a vzdělávacích zařízeních státu, územních samosprávných celků, církví a náboženských společností, občanských sdružení a dalších právnických a fyzických osob, rovněž na pracovištích jejího zaměstnavatele individuálně přizpůsobených zdravotnímu stavu této osoby. Zaměstnavateli, jenž na svém pracovišti provádí přípravu k práci osob se zdravotním postižením, může Úřad práce uhradit náklady na přípravu k práci těchto osob.

Pracovní místa pro osoby se zdravotním postižením

Pracovním místem pro osoby se zdravotním postižením se dle ust. § 75 a násl. zákona o zaměstnanosti rozumí pracovní místo, které zaměstnavatel zřídil pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody uzavřené s Úřadem práce. Takovéto místo může být osobou se zdravotním postižením obsazeno až po dobu 3 let.

Na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením poskytuje Úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Na základě písemné dohody Úřad práce poskytuje rovněž příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním

postižením. Příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením se neposkytuje zaměstnavateli na osobu se zdravotním postižením, která pracuje mimo pracoviště zaměstnavatele, na zaměstnance v pracovním poměru, který je osobou zdravotně znevýhodněnou, a na osobu se zdravotním postižením, která je dočasně přidělena k výkonu práce k uživateli, jde-li o zaměstnavatele, který je agenturou práce. Mezi takovéto náklady se dle vyhlášky č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, řadí náklady provozních zaměstnanců a pracovních asistentů, náklady na dopravu v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením nebo náklady na přizpůsobení provozovny.

Chráněný trh práce

Zaměstnavatelé, jež zaměstnávají alespoň 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců, mohou v souladu s ust. § 78 zákona o zaměstnanosti uzavřít s Úřadem práce písemnou dohodu o jejich uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu práce a stát se tak jeho součástí. Zaměstnavatelům, se kterými Úřad práce uzavřel tuto dohodu, se poskytuje příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a další náklady. Zaměstnavateli k příspěvku náleží rovněž paušální částka 1 000 Kč měsíčně na osobu se zdravotním postižením na náklady vynaložené zaměstnavatelem na zaměstnávání osob se zdravotním postižením v kalendářním čtvrtletí, za které o poskytnutí příspěvku žádá. Příspěvek nelze poskytovat na zaměstnance, který je osobou se zdravotním postižením za kalendářní čtvrtletí, ve kterém byl na tohoto zaměstnance zaměstnavateli poskytován příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením.

Povinnosti větších zaměstnanců v souvislosti se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením

Zaměstnavatelům, jež mají více než 25 zaměstnanců v pracovním poměru, vymezuje zákon o zaměstnanosti v ust. § 81 povinnost zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele, přičemž povinný díl stanovuje na 4 %. Tuto povinnost mohou plnit alternativně zaměstnáváním osob se zdravotním postižením v pracovním poměru, odebíráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů na chráněném trhu práce, zadáváním zakázek těmto zaměstnavatelům, odebíráním výrobků nebo služeb od osob se zdravotním postižením, které jsou osobami samostatně výdělečně činnými a nezaměstnávají žádné zaměstnance nebo zadáváním zakázek těmto osobám, popřípadě odvodem do státního rozpočtu. Povinnost lze plnit i vzájemnou kombinací těchto způsobů. Zákon

o zaměstnanosti stanovuje limit pro zaměstnavatele na chráněném trhu práce a osoby samostatně výdělečně činné se zdravotním postižením, které nezaměstnávají žádné zaměstnance, kolik mohou poskytnout v kalendářním roce svých výrobků a služeb nebo splnit zadaných zakázek pro účely splnění této povinnosti.

Společensky účelná pracovní místa

Mimo úpravy zaměstnávání osob se zdravotním postižením je pro obor sociálního podnikání také relevantní institut společensky účelných pracovních míst. Zákon o zaměstnanosti je vymezuje jako pracovní místa, která zaměstnavatel zřizuje, nebo vyhrazuje na základě dohody s Úřadem práce a obsazuje je uchazeči o zaměstnání, kterým nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem. Společensky účelnými pracovními místy se rovněž rozumí pracovní místo, které zřídil po dohodě s Úřadem práce uchazeč o zaměstnání za účelem výkonu samostatné výdělečné činnosti. Příspěvek na vyhrazení jednoho společensky účelného pracovního místa může být poskytován až do výše vynaložených prostředků na mzdy, nebo platy na zaměstnance přijatého na vyhrazené pracovní místo, včetně pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance. Příspěvek však může být poskytován nejdéle po dobu 24 měsíců.¹²²

Výše uvedené instituty zákona o zaměstnanosti poskytují základní institucionální rámec pro integrační sociální podnikání v České republice. Limitace úpravy problematiky do jisté míry předurčuje podobu sociálního podnikání u nás. V dotazníkovém šetření Ministerstva práce a sociálních věcí z roku 2022 bylo 85 % respondentů sociálními integračními podniky a z nich 92 % zaměstnávalo osoby se zdravotním postižením¹²³. Vzhledem k povaze provedeného šetření¹²⁴ nelze generalizovat závěry z uvedených dat na celou českou sociální ekonomiku, ale minimálně je zde jasně vidět logickou tendenci českých sociálních podnikatelů vykonávat své podnikání v oblasti, ve které je zákonem nastavená systematická pomoc. Ani tato podpora však často nebývá dostatečná pro fungování integračních sociálních podniků, a proto, stejně jako

---

¹²² Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹²³ FRANCOVÁ, P., FRAŇKOVÁ, E. *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022.

¹²⁴ Výsledky dotazníkového šetření lze jen obtížně zobecňovat na všechny české sociální podniky, jelikož šetření se zúčastnilo a platně vyplnilo dotazník (podmínkou bylo zodpovězení alespoň 75 % otázek) pouze 105 sociálních podniků. Dle expertních odhadů v roce 2022 působilo na území České republiky 400 až 600 sociálních podniků. Přesto se jedná o jeden z nejkompexnějších statistických podkladů zaměřených na českou sociální ekonomiku, jehož data (či jeho přechozích ročníků) jsou hojně využívána ve vědeckých pracích a odborných publikacích.

„běžné“ sociální podniky, často využívají další možnosti financování, jako jsou například veřejné dotace či podporu soukromých subjektů¹²⁵.

3.2. Snaha o zákonnou úpravu sociálního podnikání

Jak bylo již výše uvedeno, sociální podnikání jako činnost, ani jeho základní pojmy jako sociální ekonomika či sociální podnik nejsou v České republice upraveny zákonem, přestože se na právní úpravě tohoto fenoménu pracuje již od roku 2015, kdy se poprvé zákon o sociálním podnikání objevil v plánu legislativních prací vlády.¹²⁶

Vláda Bohuslava Sobotky, jež působila v rámci volebního období 2013 - 2017, se již ve své koaliční smlouvě zavázala k podpoře sociálního podnikání, jakožto specifického typu ekonomické činnosti¹²⁷. Vláda vytvořila pracovní skupinu, jež od srpna 2014 pracovala na vytvoření věcného záměru zákona o sociálním podnikání. Tato skupina byla tvořena nejen zástupci z několika resortů a jiných ústředních orgánů státní správy, ale i odborníky a právníky specializovanými na sociální podnikání.¹²⁸ Přestože věcný záměr, včetně návrhu paragrafů měl být hotový již v roce 2015, nebyla na něm shoda a přípravy tím pádem nabraly zpoždění. Legislativní rada vlády věcný záměr zákona o sociálním podniku sice 9. března 2017 schválila, ale již v té době bylo jasné, že zákon se do voleb, jež měly proběhnout toho roku v říjnu, nestihne připravit.¹²⁹

V rámci věcného záměru bylo navrženo, že zákon o sociálním podniku vymezí základní pojmy odvětví, jako je sociální podnikání, sociální podnik a integrační sociální podnik. Subjekt by se stal sociálním podnikem ve chvíli, kdy by naplnil požadavky stanovené zákonem a status sociálního podniku či integračního sociálního podniku by mu byl přiznán, na žádost dané podnikající fyzické či právnické osoby, Ministerstvem práce a sociálních věcí. Při rozhodování o přiznání statusu sociálního podniku či integračního sociálního podniku by bylo postupováno dle

---

¹²⁵ DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možností pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.

¹²⁶ DOHNALOVÁ, M., FRANCOVÁ, P., HUDCOVÁ, E., JOHANISOVÁ, N., KURKOVÁ, G., RYCHTÁŘ, K., ŠIKULOVÁ, M., VINKELHOFEROVÁ, M. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR 2018*. Praha: TESSEA, z.s., 2018.

¹²⁷ Vláda České republiky. *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013 – 2017* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni-smlouva-mezi-cssd--hnutim-ano-2011-a-kdu-csl-na-volebni-obdobi-2013---2017-115459/>.

¹²⁸ Vláda České republiky. *Věcný záměr zákona o sociálním podnikání* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: https://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2016/09/VZ-soc-podnikani_final.doc&ved=2ahUKEwjJrouM-cGFAxXF9wIHHd2aBCMQFnoECBIQAQ&usg=AOvVaw3ONqwZrHt8b7uiWtuxfDzP.

¹²⁹ Vláda České republiky. *Vláda České republiky* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Právo: Záměr zákona o sociálním podnikání schválen*. Dostupný z WWW: https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jan_chvojka/z-medii/pravo-zamer-zakona-o-socialnim-podnikani-schvalen-156338/.

správného řádu a status by se uděloval na neurčito. V rámci věcného záměru se počítalo s tím, že přiznání statusu sociálního podniku by těmto subjektům přineslo benefity, přičemž bylo konstatováno, že vymezení těchto subjektů by značně usnadnilo jejich podporu.¹³⁰

Druhá vláda Andreje Babiše, jež byla u moci v letech 2018 až 2021, ve svém programovém prohlášení sice nepřislíbila podporu sociálnímu podnikání či jeho legislativní úpravu, ale alespoň uvedla, že podpoří „zaměstnávání osob se zdravotním postižením na volném trhu práce“, a že zvýší „účinnost příspěvků i opatření podporujících jejich pracovní uplatnění“.¹³¹

Již v roce 2018 se objevuje v plánu legislativních prací vlády návrh zákona o sociálním podnikání, přičemž v návaznosti na něj¹³² na začátku roku 2019 předložil Andrej Babiš, předseda vlády, do meziresortního připomínkového řízení návrh zákona o sociálním podniku.¹³³

Z návrhu paragrafového znění vyplývá, že zákon měl obsahovat definici jak sociálního podniku, tak integračního sociálního podniku. I v tomto návrhu se pracovalo s tím, že sociálními podniky (a integračními sociálními podniky) by byly fyzické či právnické osoby, jež by splňovaly zákonné náležitosti a kterýmž by byl status sociálního podniku (či integračního sociálního podniku) přiznán na základě žádosti podané Ministerstvu práce a sociálních věcí. Integrační sociální podniky by musely splňovat obdobné požadavky jako „běžné“ sociální podniky, navíc by musely zaměstnávat znevýhodněné osoby, přičemž jejich podíl by musel dosahovat alespoň 30 % průměrného ročního přepočteného počtu zaměstnanců daného integračního sociálního podniku¹³⁴. Dle návrhu zákona by se za znevýhodněné osoby považovaly osoby se zdravotním postižením podle ust. § 67 zákon o zaměstnanosti a osoby sociálně znevýhodněné, které návrh zákona vymezil jako:

---

¹³⁰ Vláda České republiky. *Věcný záměr zákona o sociálním podnikání* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: https://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2016/09/VZ-soc-podnikani_final.doc&ved=2ahUKEwjJrouM-cGFAxXF9wIHHd2aBCMqFnoECBIQAQ&usq=AOvVaw3ONqwZrHt8b7uiWtuxfDzP.

¹³¹ Vláda České republiky. *Vláda České republiky* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Programové prohlášení vlády*. Dostupný z WWW: <https://vlada.gov.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-165960/>.

¹³² Vláda České republiky. *Předkládací zpráva* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNB8QPT8KT/>.

¹³³ Vláda České republiky. *Průvodní dopis* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNB8QPT8KT/>.

¹³⁴ Průměrný roční přepočtený počet zaměstnanců se měl zjišťovat jako podíl celkového počtu skutečně odpracovaných hodin těmito zaměstnanci v daném kalendářním roce, zvýšený o neodpracované hodiny z důvodů vymezených v návrhu zákona a celkové stanovené týdenní pracovní doby podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“) bez svátků připadající v daném kalendářním roce na jednoho zaměstnance pracujícího po stanovenou týdenní pracovní dobu podle ust. § 79 zákoníku práce.

- a) osoby věkově znevýhodněné,
- b) osoby bez vzdělání, se základním vzděláním nebo s obtížně uplatnitelnou kvalifikací na trhu práce,
- c) osoby, které osobně pečují o dítě ve věku do 4 let nebo o fyzickou osobu, která se považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby podle ust. § 8 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“),
- d) osoby, které mají záznam v rejstříku trestů,
- e) osoby, které v období alespoň 6 měsíců před vznikem pracovního poměru u zaměstnavatele, který je integračním sociálním podnikem, byly příjemcem příspěvku na živobytí podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a to maximálně po dobu 24 měsíců ode dne vzniku pracovního poměru u zaměstnavatele, který je integračním sociálním podnikem, nebo
- f) osoby, které byly vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání po dobu alespoň 12 měsíců bezprostředně předcházejících vzniku pracovního poměru u zaměstnavatele, který je integračním sociálním podnikem, a to maximálně po dobu 24 měsíců ode dne vzniku pracovního poměru u zaměstnavatele, který je integračním sociálním podnikem.

Návrh zákona o sociálním podniku nejen počítal s tím, že sociální podnikání bude ze strany státu podporováno, v návrhu byl rovněž uveden i demonstrativní seznam forem, prostřednictvím kterých by byla sociálním podnikům podpora poskytována:

- a) dotace,
- b) služby,
- c) záruky,
- d) zvýhodněný úvěr,
- e) finanční příspěvek, nebo
- f) vyhrazené veřejné zakázky pro integrační sociální podniky.

Dle návrhu měl být rovněž založen nový poradní orgán vlády s označením Rada pro rozvoj sociální ekonomiky, do jehož řad by byli jmenováni představitelé sociálních podniků, podpůrných a zastřešujících organizací, akademické sféry, státní správy a soukromého sektoru. V čele rady by stál ministr práce a sociálních věcí či jiný člen vlády pověřený řízením Ministerstva práce a sociálních věcí a do působnosti rady by spadalo zejména sledovat vývoj sociální ekonomiky, podílet se na formulaci priorit rozvoje sociální ekonomiky, vyjadřovat se k návrhům zákonů, k návrhům nařízení vlády a k opatřením týkajícím se sociální ekonomiky před jejich předložením

vládě a připravovat pro vládu nebo pro ministerstva či jiné správní úřady doporučení k zajištění rozvoje sociální ekonomiky.¹³⁵

Ve volebním období 2017 až 2021 se uskutečnil ještě jeden pokus o legislativní úpravu sociálního podnikání. Dne 10. června 2021 předložila skupina poslanců složená z Jana Chvojky, Olgy Richterové a Hany Aulické Jírovcové sněmovně návrh zákona o integračním sociálním podniku, přičemž návrh byl poslancům rozeslán jako sněmovní tisk 1236. Návrh byl dne 14. června 2021 zaslán k vyjádření vládě, která k němu zaujala neutrální stanovisko.¹³⁶

Vláda k návrhu poslanců uvedla, že vítá jejich snahu o hledání nových nástrojů pro tvorbu pracovních příležitostí osobám znevýhodněným v přístupu na trh práce. Rovněž však poznamenala, že poslanecký návrh vychází z návrhu zákona, jenž předložil Andrej Babiš na začátku roku 2019, na jehož znění se nepodařilo mezi relevantními aktéry nalézt potřebnou shodu, a návrh zákona tak nebyl vládou projednán. Vláda ve stanovisku předestřela svou obavu z potencionálních finančních dopadů, jež by mohla úprava sociálního podnikání přinést. V předmětném období byly vynaloženy nemalé prostředky na boj s pandemií onemocnění COVID-19 a došlo k navýšení mandatorních výdajů. Dle názoru vlády tudíž nešlo souhlasit s přijetím normy, v jejímž důsledku by došlo k zakotvení rozsáhlých agend, které by vyžadovaly navyšování počtu státních úředníků, prostředků na jejich platy, vybavení apod. Vládě se navíc v odůvodnění uvedené odhady na finanční dopady jevily jako podceněné. Ve stanovisku bylo dále navrženo, zda by účelu právní úpravy nemohlo být dosaženo jinými způsoby. Jelikož primární výhodou, jež by plynula z přiznání statusu integračního sociálního podniku, by byla možnost požádat Úřad práce o uzavření dohody o poskytnutí jednoho ze dvou příspěvků vyplácených na podporu zaměstnanosti v integračních sociálních podnicích, nebylo by účelnější místo zavádění složité agendy s udělováním a odjímáním statusu integračního sociálního podniku například pouze upravit zákon o zaměstnanosti? Vláda rovněž upozornila, že návrh zákona používá celou řadu vágních pojmů, které by bylo nutné objasnit, a že přináší celou řadu nejasností, které v praxi mohou působit potíže.¹³⁷

Přestože návrh zákona o integračním sociálním podniku v mnohém vycházel z vládního návrhu z roku 2019, obsahoval i podstatné odlišnosti. Nejvýznamnější změnou je, že návrh

---

¹³⁵ Vláda České republiky. *Návrh zákona o sociálním podniku* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNB8QPT8KT/>.

¹³⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Sněmovní tisk 1236 N. z. o integračním sociálním podniku*. Dostupný z WWW: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=1236>.

¹³⁷ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *STANOVISKO VLÁDY k návrhu poslanců Jana Chvojky, Olgy Richterové a Hany Aulické Jírovcové na vydání zákona o integračním sociálním podniku a o změně souvisejících zákonů (sněmovní tisk č. 1236)* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=1236>.

upravuje pouze integrační sociální podnik, a nikoliv „běžný“ sociální podnik. Rovněž bylo upraveno vymezení sociálně znevýhodněných osob, přičemž dle návrhu zákona by do této kategorie spadala:

- a) osoba vedená v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 24 měsíců bezprostředně předcházejících vzniku pracovního poměru u zaměstnavatele, který žádá o přiznání statusu integračního sociálního podniku nebo u zaměstnavatele, kterému byl tento status přiznán,
- b) osoba, která byla v posledních 24 měsících bezprostředně předcházejících vzniku pracovního poměru u zaměstnavatele, který žádá o přiznání statusu integračního sociálního podniku nebo u zaměstnavatele, kterému byl tento status přiznán, vedená v evidenci uchazečů o zaměstnání v součtu alespoň 12 měsíců, pokud současně:
  1. pečuje o dítě do zahájení školní docházky nebo o dítě do 10 let závislé na pomoci jiné fyzické osoby podle zákona o sociálních službách ve stupni I (lehká závislost),
  2. pečuje o fyzickou osobu, která se podle zákona o sociálních službách považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost), pokud s touto osobou trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby; tyto podmínky se nevyžadují, jde-li o osobu, která se pro účely důchodového pojištění považuje za osobu blízkou,
  3. nemá vzdělání nebo má základní vzdělání,
  4. je u ní prováděn výkon rozhodnutí podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů nebo vykonávána exekuce podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
  5. je déle než 3 měsíce příjemcem příspěvku na živobytí podle zákona o pomoci v hmotné nouzi,
  6. jí byla v posledních 12 měsících poskytnuta služba sociální prevence podle zákona o sociálních službách, nebo
  7. je bez přístřeší,
- c) osoba, které v posledních 24 měsících bezprostředně předcházejících vzniku pracovního poměru u zaměstnavatele, který žádá o přiznání statusu integračního sociálního podniku nebo u zaměstnavatele, kterému byl tento status přiznán, byl ukončen výkon trestu odnětí

svobody nebo osoba, která byla propuštěna z výkonu ochranného opatření zabezpečovací detence nebo institucionální péče.¹³⁸

Hlavní změnou oproti návrhu z roku 2019, je zvýšený důraz na to, aby se osoby potencionálně sociálně znevýhodněné prokázaly jako obtížně zaměstnatelné. Z takto nastavené úpravy lze vidět snahu zákonodárce o to, aby se pomoci ze strany integračních sociálních podniků dostalo pouze těm, kteří ji skutečně potřebují a zabránilo se zneužívání institutu, na druhou stranu však dochází k oddálení poskytnutí pomoci, což může snižovat její efektivitu.

V návrhu zákona o integračním sociálním podniku se rovněž počítalo se státní podporou integračního sociálního podnikání skrz dva příspěvky: 1) na podporu zaměstnávání znevýhodněné osoby a 2) na řešení specifických potřeb znevýhodněných osob. Příspěvek na podporu zaměstnávání znevýhodněné osoby měl být poskytován na mzdové náklady znevýhodněné osoby Úřadem práce České republiky integračnímu sociálnímu podniku na základě uzavřené dohody až po dobu 3 let. Institut měl sloužit na podporu nejvíce znevýhodněných osob na trhu práce prostřednictvím jejich udržení v zaměstnání po delší dobu. Návrh počítal s postupným snižováním výše příspěvku navázaným na snižování míry znevýhodnění. Zákonodárce v důvodové zprávě uvedl, že ke snižování míry znevýhodnění dojde v důsledku získání pracovních a sociálních návyků znevýhodněnou osobou a její stabilizaci či prohloubením nebo osvojením nové kvalifikace a dovedností apod. Příspěvek na řešení specifických potřeb znevýhodněné osoby mohl, dle návrhu zákona, integračnímu sociálnímu podniku poskytnout Úřad práce České republiky na základě uzavřené dohody. Účelem příspěvku mělo být zachování pracovního poměru znevýhodněné osoby v souvislosti s řešením její životní situace, která ovlivňuje její pracovní výkonnost, respektive setrvání v zaměstnání, nebo možnosti dalšího uplatnění na trhu práce. Příspěvkem pak měly být vynahrazeny náklady integračního sociálního podniku na řešení životní situace zaměstnance, například náklady, jež integrační sociální podnik vynaložil, aby se zaměstnanec mohl účastnit nějakého kurzu či školení.

Současná vláda v čele s Petrem Fialou přislíbila úpravu sociálního podnikání již v koaliční smlouvě, ve které konkrétně uvedla: „Budeme aktivně začleňovat osoby se zdravotním postižením do společnosti a na pracovní trh, zrevidujeme současný systém podpory jejich zaměstnávání. Prosadíme přijetí zákona o sociálním podnikání, který rozšíří možnosti zaměstnávání osob

---

¹³⁸ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku a o změně souvisejících zákonů* [online]. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=1236>.

s postižením od chráněných dílen k integraci s využitím sociálních podniků. Ty pak připraví zaměstnance se znevýhodněním k přechodu na otevřený trh práce.“¹³⁹

V polovině roku 2023 předložil ministr práce a sociálních věcí, Ing. Marian Jurečka,¹⁴⁰ v souladu s Plánem legislativních prací na zbývající část roku 2022 návrh zákona o sociálním podniku a o změně souvisejících zákonů.¹⁴¹ V návaznosti na připomínkové řízení prošel návrh zákona několika změnami, přičemž v rámci změny ze dne 2. února 2024 došlo i ke změně označení na zákon o integračním sociálním podniku.¹⁴²

Ve své aktuální podobě sdílí návrh zákona o integračním sociálním podniku mnoho podobností s návrhem z roku 2021. Návrh zákona opět vymezuje pouze integrační sociální podnik, navíc oproti svým předchůdcům neobsahuje definici sociální ekonomiky. Stejně jako v přechozích návrzích se osoba stává integračním sociálním podnikem na základě přiznání statusu integračního sociálního podniku ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí. Návrh zákona opustil pojem znevýhodněné osoby a nahradil jej termínem osoby se specifickými potřebami, tuto skupinu rovněž v ust. § 3 nově vymezil:

„Osobou se specifickými potřebami je fyzická osoba,

- a) která byla ke dni bezprostředně předcházejícímu vzniku pracovního poměru u integračního sociálního podniku vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce České republiky (dále jen „Úřad práce“), v posledních 24 měsících před vznikem pracovního poměru u integračního sociálního podniku byla vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce v součtu alespoň 12 měsíců a ke dni vzniku pracovního poměru u integračního sociálního podniku byla současně

1. osobou osobně pečující o fyzickou osobu, která se podle zákona o sociálních službách považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost), pokud s touto osobou trvale žije a společně uhrazují náklady na své potřeby, nebo jde-li o osobu, která se pro účely důchodového pojištění považuje za osobu blízkou,

---

¹³⁹ Vláda České republiky. *Koaliční smlouva uzavřená mezi Občanskou demokratickou stranou, stranou KDU-ČSL, stranou TOP 09 (koalice SPOLU), Českou pirátskou stranou a hnutím STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ (koalice Piráti a Starostové) na volební období 2021–2025* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalici-smlouva-193771/>.

¹⁴⁰ Vláda České republiky. *Průvodní dopis* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

¹⁴¹ Vláda České republiky. *Předkládací zpráva* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

¹⁴² Úřad vlády České republiky. *ODok* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku*. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

2. osobou, která nedosáhla žádného ze stupňů středního vzdělání,
  3. osobou do 2 let po ukončení soustavné přípravy na budoucí povolání; soustavná příprava na budoucí povolání se posuzuje podle § 5 písm. d) zákona o zaměstnanosti,
  4. osobou, které byl udělen azyl nebo doplňková ochrana,
  5. osobou, proti které je veden výkon rozhodnutí nebo exekuce na peněžité plnění, nebo
  6. osobou, která dosáhla alespoň 60 let,
- b) která je osobou se zdravotním postižením podle § 67 zákona o zaměstnanosti,
  - c) které byla v posledních 12 měsících před vznikem pracovního poměru u integračního podniku poskytnuta služba sociální prevence podle zákona o sociálních službách,
  - d) která byla ke dni vzniku pracovního poměru u integračního podniku osobou bez přístřeší,
  - e) která je osobou po ukončení výkonu trestu odnětí svobody nebo po propuštění z výkonu ochranného opatření zabezpečovací detence, nebo
  - f) která je osobou do 10 let po ukončení nařízené ústavní výchovy nebo uložené ochranné výchovy v diagnostickém ústavu, dětském domově, dětském domově se školou nebo výchovném ústavu anebo po ukončení poskytování služeb ve středisku výchovné péče v internátní formě podle zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.“

I tento návrh zákona upravoval způsoby podpory integračního sociálního podnikání, a to ve formě příspěvku na náklady spojené se zaměstnáváním osob se specifickými potřebami a motivačního příspěvku. Nárok na příspěvek na náklady spojené se zaměstnáváním osob se specifickými potřebami za kalendářní měsíc by vznikal integračnímu sociálnímu podniku na osobu se specifickými potřebami podle ust. § 3 písm. a) bodu 1 až 5 nebo písm. c) až f)¹⁴³, pokud by

- a) zaměstnával tuto osobu v rozsahu alespoň 0,3 stanovené týdenní pracovní doby podle ust. § 79 zákoníku práce,
- b) tato osoba nebyla v daném kalendářním měsíci osobou se zdravotním postižením podle ust. § 67 odst. 2 zákona o zaměstnanosti a zároveň by nebyla v pracovním poměru k zaměstnavateli, který je uznán za zaměstnavatele na chráněném trhu práce podle ust. § 78 zákona o zaměstnanosti,

---

¹⁴³ Viz přepis ust. § 3 návrhu zákona o integračním sociálním podniku výše.

- c) nebyl na tuto osobu za daný kalendářní měsíc poskytován Úřadem práce jiný příspěvek, jehož výše se stanoví na základě skutečně vynaložených prostředků na mzdy nebo platy na zaměstnance, včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance, a
- d) integrační sociální podnik neuplatňoval na tuto osobu za daný kalendářní měsíc slevu na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Příspěvek by byl poskytován ve výši 1.000 Kč za kalendářní měsíc na zaměstnance splňujícího předpoklady výše uvedené, maximálně po 2 dobu dvou let od vzniku pracovního poměru u integračního sociálního podniku.

Nárok na motivační příspěvek by integračnímu sociálnímu podniku vznikal za úspěšnou pracovní integraci osob se specifickými potřebami podle ust. § 3 písm. a) bodu 2 až 5 a písm. b) až f) (dále jen „integrováná osoba“)¹⁴⁴, pokud by

- a) integrováná osoba byla zaměstnána nejméně po dobu 1 roku u integračního sociálního podniku, přičemž maximální délka doby, po kterou by určitý zaměstnanec pro účely poskytování motivačního příspěvku byl hodnocen jako integrováná osoba, by činila 4 roky od vzniku pracovního poměru u integračního sociálního podniku,
- b) pracovní poměr integrováné osoby u integračního sociálního podniku skončil,
- c) na integrovanou osobu nebyl Úřadem práce poskytnut v posledních 10 letech před skončením jejího pracovního poměru u integračního sociálního podniku motivační příspěvek a
- d) nejpozději v měsíci následujícím po měsíci, ve kterém došlo ke skončení pracovního poměru integrováné osoby u integračního sociálního podniku, uzavřela tato osoba pracovní smlouvu se zaměstnavatelem, který není integračním sociálním podnikem nebo zaměstnavatelem uznaným za zaměstnavatele na chráněném trhu práce podle ust. § 78 zákona o zaměstnanosti (dále jen „nový zaměstnavatel“), a to v rozsahu alespoň poloviny stanovené týdenní pracovní doby podle ust. § 79 zákoníku práce.

Dle návrhu zákona by se motivační příspěvek poskytoval integračnímu sociálnímu podniku za období 36 měsíců od uzavření pracovní smlouvy integrováné osoby s novým zaměstnavatelem,

---

¹⁴⁴ Viz přepis ust. § 3 návrhu zákona o integračním sociálním podniku výše.

a to zpětně vždy za uplynulý kalendářní rok. Výše motivačního příspěvku za integrovanou osobu by činila 11 % z ročního vyměřovacího základu. Ročním vyměřovacím základem by byl úhrn vyměřovacích základů integrované osoby podle ust. § 5 zákona České národní rady č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, za jednotlivé kalendářní měsíce kalendářního roku, za který by se motivační příspěvek poskytoval, a kterých tato osoba dosáhla u nového zaměstnavatele, nebo u více nových zaměstnavatelů, byla-li by alespoň u jednoho nového zaměstnavatele splněna podmínka rozsahu pracovní doby, tj. alespoň polovina stanovené týdenní pracovní doby podle ust. § 79 zákoníku práce, po celé období, na které by se o příspěvek žádalo. Podmínka rozsahu pracovní doby by se dle návrhu zákona považovala za splněnou v případě, že by integrovaná osoba nebyla zaměstnána u nového zaměstnavatele ve stanoveném rozsahu, nebo by nebyla zaměstnána vůbec po dobu maximálně 30 kalendářních dní v daném kalendářním roce. Trval-li by pracovní poměr u nového zaměstnavatele, nebo u více nových zaměstnavatelů po celý kalendářní rok, činila by minimální výše motivačního příspěvku za kalendářní rok 80 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku, za který by byl motivační příspěvek poskytován. Netrval-li by pracovní poměr u nového zaměstnavatele, nebo více nových zaměstnavatelů po celý kalendářní rok, odpovídala by minimální výše motivačního příspěvku násobku počtu kalendářních měsíců u nového zaměstnavatele, nebo více nových zaměstnavatelů a jedné dvanáctiny z 80 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku, za který by byl příspěvek poskytován.

Návrh zákona dále stanovuje, že právo užívat označení integrační sociální podnik či jeho odvozeniny v názvu, na svém výrobku, v reklamě nebo v popisu své činnosti by měl pouze zaměstnavatel, jemuž byl status integračního sociálního podniku přiznán ministerstvem.¹⁴⁵

Návrh zákona o integračním sociálním podniku z roku 2023 si prošel relativně turbulentním vývojem, přičemž od jeho projednání v Legislativní radě vlády došlo již k druhému celkovému přepracování.¹⁴⁶ Přestože dle původních návrhů měl být předpis označován jako zákon o sociálním podniku¹⁴⁷, z navrhovaného znění vyplývalo, že měl upravovat pouze určitý segment sociálního podnikání, a to sociální podniky zaměřené na integraci znevýhodněných osob na trh práce. V České republice však působí řada dalších subjektů, jež naplňují ustálenou evropskou

---

¹⁴⁵ Vláda České republiky. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-29]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQB5B/>.

¹⁴⁶ MACHOTKA, K. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-03-18]. *STANOVISKO TESSEA K PŘEPRACOVANÉMU NÁVRHU ZÁKONA O SOCIÁLNÍM PODNIKU ZE ZAČÁTKU ÚNORA 2024*. Dostupný z WWW: <https://tessea.cz/cz/aktuality-2/844-stanovisko-tessea-k-prepracovanemu-navrhu-zakona-o-socialnim-podniku-ze-zacatku-unora-2024>.

¹⁴⁷ Popřípadě zákon o sociálním podniku a o změně souvisejících zákonů.

definici sociálního podnikání, přestože se zaměřují na plnění jiných společensky prospěšných cílů. Tyto subjekty by byly novým zákonem opomenuty. Původní návrhy počítaly s tím, že kromě sociálních podniků, jež by byly vymezeny v připravovaném zákoně, a které by byly označovány jako registrované sociální podniky, by existovaly i neregistrované sociální podniky, což by poskytovalo prostor pro působení i těchto subjektů. Toto však změnila verze návrhu zákona ze dne 16. listopadu 2023, která umožňovala používat označení sociální podnik pouze subjektům, kterým by byl přiznán status sociálního podniku podle daného zákona. Sociální podniky mimo definici návrhu zákona, jež na našem území v mnoha případech působí i řadu let, by tak musely měnit zavedené názvy a musely by přestat používat označení sociální podnik. Tato změna byla ostře kritizována ze strany organizace TESSEA, jež namítala, že daná verze návrhu je v rozporu s evropskými dokumenty (např. Akčním plánem pro sociální ekonomiku) a evropským pojetím sociálního podnikání a sociální ekonomiky jako takové.¹⁴⁸

Varianta ze dne 28. února 2024¹⁴⁹ zcela přepracovala navrhovanou normu, které bylo změněno označení na zákon o integračním sociálním podniku, a která se nově nepokrytě zaměřuje pouze na segment integračního sociálního podnikání, přičemž omezuje pouze užívání označení integrační sociální podnik, a nikoliv označení sociální podnik.¹⁵⁰ Organizace TESSEA se vyjádřila i k této verzi, přičemž na jednu stranu kvitovala legislativně technickou stránku přepracovaného návrhu a návrat k ustálené terminologii, na druhou stranu považovala za nešťastnou rezignaci předkladatele návrhu na úpravu definice sociálního podnikání a sociální ekonomiky. Organizace dále kritizovala, že definice integračního sociálního podniku není v zákoně explicitně uvedena, ale je třeba jí odvozovat z řady ustanovení návrhu. Organizace v tomto kontextu dále upozorňuje, že v definici chybí základní principy sociálního podnikání, mezi které patří například environmentální dopad nebo místní prospěšnost. TESSEA se rovněž vymezila proti tomu, jak současný návrh zákona chápe, co je podstatou integračního sociálního podnikání. Uvedla, že dle návrhu zákona je účelem integračních sociálních podniků pouze podpora integrace určitých skupin osob na trh práce prostřednictvím aplikace zákonem stanovených nástrojů, přičemž často má jít o aplikaci sociálních služeb přímo v daném integračním sociálním podniku. TESSEA zdůrazňuje, že nelze zaměňovat integrační sociální podnik se zařízeními typu škol, nemocnic, věznic nebo

---

¹⁴⁸ MACHOTKA, K. a správní rada TESSEA ČR, z.s. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-03-18]. *POZICE TESSEA K SOUČASNÉMU POJETÍ NÁVRHU ZÁKONA O SOCIÁLNÍM PODNIKU*. Dostupný z WWW: <https://tessea.cz/cz/aktuality-2/824-pozice-tessea-k-soucasnemu-pojeti-navrhu-zakona-o-socialnim-podniku>.

¹⁴⁹ Úřad vlády České republiky. ODok [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-29]. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku*. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

¹⁵⁰ Vláda České republiky. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

azylových zařízení. Organizace však na závěr uvedla, že věří, že se nedostatky návrhu podaří v dalším legislativním procesu odstranit nebo alespoň zmírnit a zároveň deklarovala, že po případném předložení návrhu parlamentu, je připravena aktivně spolupracovat na jeho úpravách v rámci projednání ve výborech poslanecké sněmovny.¹⁵¹

3.3. Zákonná úprava sociálního podnikání *de lege ferenda*

Snahy o úpravu sociálního podnikání u nás probíhají již od roku 2015. Za necelých 10 let, co se čeští zákonodárci pokouší vymezit základní mantinely pro fungování sociální ekonomiky na našem území, bylo realizováno hned několik pokusů o vytvoření předpisu, který by dokázal adekvátně upravit alespoň část tohoto komplexního fenoménu. Jednotlivé pokusy se lišily nejen navrhovaným obsahem právní normy, ale rovněž i přístupem, který zákonodárci zvolili pro jejich prosazení. Přestože takto zpětně se lze pouze dohadovat, zda se jednalo o záměr či nikoliv, je minimálně s podivem, že dva ze čtyř návrhů byly předloženy na samém konci volebního období, ve chvíli, kdy už bylo jasné, že není před volbami dostatek času na to, aby byl zákon schválen. Uvedení v podstatě jakékoliv formy sociální ekonomiky do našeho právního řádu bude vyžadovat nějaké počáteční náklady, a to jak v případě „minimální“ varianty, které by zahrnovala např. pouze vymezení jednotlivých forem sociálních podniků a způsob, jak je závazně za sociální podniky označit (např. prostřednictvím uděleného statusu sociálního podniku, jak bylo předestřeno v návrzích zákona), tak v případě některé z „rozšířených“ variant, v rámci kterých by byla upravena i některá z forem systémové podpory sociálního podnikání. V každé z variant bude potřeba vynaložit určité množství finančních prostředků, aby mohl být institut uveden do provozu, jelikož se bude jednat o novou agendu, jež bude muset někdo vykonávat, ať to budou stávající zaměstnanci, které na ni bude třeba vyškolit, či noví zaměstnanci. Dle autorova názoru mnoho lidí v České republice vůbec neví, co je sociální podnikání, či o něm mají jen velice základní představu. Jeho úprava pro ně tudíž nebude prioritní, dost možná se k ní budou stavět i negativně, jelikož zavedení institutu bude stát peníze vybrané na daních a mohou vidět pro ně důležitější věci, do kterých by mělo být investováno. Navíc se jedná o institut, jehož výsledky jsou obtížně uchopitelné, nedají se jednoduše kvantifikovat a jsou spíše dlouhodobějšího charakteru. Do jisté míry lze tudíž naše zákonodárce chápat, že jsou k jeho úpravě zdrženliví. Jedná se o institut, jehož zavedení bude vyžadovat určitou investici, nepřinese žádné politické „body“ u veřejnosti, možná

---

¹⁵¹ MACHOTKA, K. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-03-18]. *STANOVISKO TESSEA K PŘEPRACOVANÉMU NÁVRHU ZÁKONA O SOCIÁLNÍM PODNIKU ZE ZAČÁTKU ÚNORA 2024*. Dostupný z WWW: <https://tessea.cz/cz/aktuality-2/844-stanovisko-tessea-k-prepracovanemu-navrhu-zakona-o-socialnim-podniku-ze-zacatku-unora-2024>.

dokonce bude vnímáno negativně a s jeho výsledky se půjde jen obtížně pochlubit. Přesto je dle autorova názoru důležité sociální podnikání upravit. Současným politickým trendem je liberalizace zákonodárství, což s sebou přináší obecné uvolňování státem regulovaných oblastí, s čímž souvisí i ústup od sociálního zákonodárství, jenž je často na tvrdé regulaci závislé. Potřeba sociální pomoci však nemizí, naopak díky chybějící pomocné ruce státu se dost možná i navýší. Bude tudíž nezbytné zajistit tuto pomoc alternativním způsobem, což může být sociální podnikání. Pokud by bylo ze strany státu podpořeno, mohlo by představovat pomyslný most mezi starou a novou úpravou. Jednalo by se o lidmi založenou a řízenou iniciativu, jejíž vznik a rozvoj by podpořil stát.

Dle autorova názoru, aktuální podoba návrhu normy, jež by měla upravovat sociální podnikání, tj. návrh zákona o integračním sociálním podniku, není nejzdařilejší, přičemž v některých částech může dokonce způsobit více škody než užitku. Návrh zákona o integračním sociálním podniku nemá ambice, na rozdíl od svých předchůdců, vydefinovat všechny základní termíny sociální ekonomiky a omezuje se pouze na vymezení sociálních podniků zaměřených na pracovní integraci sociálně znevýhodněných osob. Základní termíny sociální ekonomiky, zejména „běžný“ sociální podnik a samotný pojem sociální ekonomika, tak zůstanou bez zákonné úpravy a legální definice. Kromě toho, že by byl obsah těchto pojmů pro české právní prostředí postaven najisto, mělo by jejich vymezení i praktické výhody. Pokud by byla v budoucnu poskytovaná nějaká forma podpory „běžným“ sociálním podnikům, bylo by možné na tuto definici pouze odkázat a nebylo by třeba vždy přicházet s novým vymezením. Nejen že by poskytování těchto podpor bylo více transparentní, jelikož by potencionální subjekty podpory dopředu věděly, jaké předpoklady musí splnit, ale rovněž by došlo ke snížení administrativní zátěže na poskytovatele podpor, kteří by poté možná byli více nakloněni podpoře „běžného“ způsobu sociálního podnikání. Vymezení pouhé části sociálního podnikání může rovněž zkreslit obecnou představu o tomto fenoménu. V České republice jsou nastaveny neoptimálnější podmínky pro vznik a rozvoj sociálního podniku pro pracovní integraci osob se zdravotním postižením, a to zejména díky systémové podpoře, jež pro ně vymezuje zákon o zaměstnanosti. I proto je u nás tento typ sociálních podniků hojně zastoupen, což potvrzuje dotazníkové šetření Ministerstva práce a sociálních věcí z roku 2022, v rámci kterého 85 % respondentů bylo integračními sociálními podniky a 92 % z nich zaměstnávalo osoby se zdravotním postižením¹⁵². Dle názoru autora díky četnosti tohoto typu sociálního podnikání na našem území si běžný občan pod pojmem sociální podnikání představí právě subjekty, jež se zaměřují na pracovní integraci osob se

---

¹⁵² FRANCOVÁ, P., FRAŇKOVÁ, E. *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022.

zdravotním postižením. Pokud by budoucí zákon, jenž bude sociální podnikání upravovat, vymezil pouze integrační sociální podniky, mohlo by to danou představu o tomto institutu ještě více zakořenit. O „běžné“ sociální podnikání by mohl poklesnout zájem, což by mohlo snížit šance na jeho budoucí podporu či zapříčinit menší četnost jejich zakládání.

Nejnovější podoba návrhu zákona navíc neposkytuje ani definici integračního sociálního podnikání. V jednotlivých ustanoveních stanovuje předpoklady, jež musí subjekt splňovat, aby mu mohl být přiznán status integračního sociálního podniku, ale nikde explicitně nevymezuje, co jsou integrační sociální podniky. Přestože z jednotlivých ustanovení lze odvodit, co připravovaný zákon bude za integrační sociální podnik považovat, není zde jednoznačná definice, která by mohla být použita v navazující normotvorbě. Vymezení navíc postrádá některé prvky typické pro evropskou koncepci sociálního podnikání, zejména element participativního řízení sociálního podniku, ale i prvek omezení přerozdělování zisku či obligatorní minimální podíl placené práce.

Nejproblematictější část nejnovějšího návrhu zákona vidí autor ve způsobu podpory integračního sociálního podnikání, resp. přístupu celého návrhu zákona k institutu jako takovému. Přestože návrh zákona obsahuje rovněž příspěvek na náklady spojené se zaměstnáváním osob se specifickými potřebami, stěžejním prostředkem podpory je tzv. motivační příspěvek. Dle textace návrhu zákona, nárok na motivační příspěvek integračnímu sociálnímu podniku vzniká za „úspěšnou pracovní integraci osob“, přičemž návrh zákona rovněž vymezuje, co se za „úspěšnou integraci osob“ považuje. A v teorii to zní i logicky, cílem integračních sociálních podniků by mělo být integrovat osoby sociálně handicapované do běžného pracovního života. Tímto způsobem však funguje pouze určitá výšeč integračních sociálních podniků, a to integrační sociální podniky s tranzitními pracovními místy. Tyto se zaměřují na poskytování pracovních zkušeností a pracovní terapie svým pracovníkům, aby mohli být v budoucnu zaměstnáni v rámci otevřeného trhu práce. Integrační sociální podniky s tranzitními pracovními místy se zaměřují na osoby s méně závažným sociálním handicapem, který je daná osoba schopna překonat a započít či obnovit své působení na běžném trhu práce. Pro sociální podniky tohoto typu může být motivační příspěvek prospěšný. Pro ostatní typy integračního sociálního podnikání, tj. integrační sociální podniky se samofinancovanými stálými pracovními místy, se stálými místy s trvalou podporou či s místy pro socializaci skrz produktivní činnost, je takovýto druh podpory irelevantní a zcela nepoužitelný. Návrh zákona by tudíž i v tomto ohledu neposkytoval komplexní podporu dané části sociální ekonomiky a zaměřoval by se pouze na její část.

Motivační příspěvek je navíc koncipován, jak ostatně napovídá název, spíše jako odměna pro integrační sociální podnik za dobře odvedenou práci než jako stabilní způsob podpory integračního sociálního podnikání. Sociální handicap, který mají osoby, s nimiž pracují integrační

sociální podniky, je často hluboký a těžce řešitelný (v některých případech i nevyřešitelný) problém, u kterého lze jen obtížně předpokládat, kdy dojde k jeho vyřešení či kdy se jeho dopad sníží natolik, že předmětná osoba bude moci být znovu zaměstnána prostřednictvím běžného trhu práce. Vzhledem k tomu, že udělení motivačního příspěvku bude záviset na „úspěšné pracovní integraci osob“, přičemž se nedá spolehlivě předpokládat, kdy taková chvíle nastane, nebude se jednat o stabilní a předvídatelný zdroj financování, na který by se integrační sociální podniky mohly v rámci jejich podnikání spolehnout.

Dle názoru autora nastavení státní podpory, se kterým přišel zákonodárce v návrhu zákona z roku 2021, bylo pro sociální podniky dosud neoptimálnějším navrhovaným řešením. V rámci tohoto nastavení byl stěžejním prostředkem podpory příspěvek na podporu zaměstnávání znevýhodněné osoby, jenž měl až po dobu tří let, s možností dodatečného prodloužení, přispívat integračním sociálním podnikům na mzdové náklady osob se sociálním handicapem, přičemž v rámci tohoto modelu se měla úroveň podpory s časem postupně snižovat. Oproti aktuálně navrženému nastavení podpory je tento model sice pravděpodobně nákladnější, vzhledem k tomu, že poskytuje podporu preemptivně, a nikoliv až za „úspěšnou pracovní integraci osob“, zároveň je však více transparentní, předvídatelný a spolehlivý. Podpora by byla integračním sociálním podnikům poskytována již od začátku zaměstnávání sociálně znevýhodněné osoby, v době, kdy je působení sociálního handicapu na produktivitu zaměstnance zpravidla nejintenzivnější. Navíc takto nastavená podpora by rovněž představovala snížení počátečních nákladů pro založení a rozjezd integračního sociálního podniku. Vzhledem k postupnému snižování úrovně poskytované podpory může i toto nastavení, stejně jako motivační příspěvek v aktuální podobě zákona, působit motivačně na integrační sociální podniky, aby se pokusily o integraci osob se sociálním handicapem v rozumném časovém horizontu.

Dle názoru autora lze kromě přímé finanční podpory přistoupit k podpoře sociálního podnikání i dalšími, alternativními způsoby. V návrhu zákona o sociálním podniku z roku 2019 zákonodárce vymezil i další prostředky, jež lze užít k podpoře sociálního podnikání. Mimo dotací a finančních příspěvků se jednalo o zvýhodněný úvěr, záruky, služby a vyhrazené veřejné zakázky pro integrační sociální podniky. Nasnadě jsou rovněž všemožné daňové úlevy. Zákonodárce by na sociální podniky mohl rovněž vztáhnout režim nepřímé podpory, jež vytvořil v ust. § 81 odst. 2 zákona o zaměstnanosti, pro zaměstnavatele na chráněném trhu práce, tj. zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci jsou povinni zaměstnávat určité množství osob se zdravotním postižením či alternativně odebírat výrobky či služby od zaměstnavatelů, jež jsou součástí chráněného trhu práce nebo odvodem do státního rozpočtu. Jistě by se daly vymyslet i další způsoby podpory sociálního podnikání, jež by přespříliš nezatížily státní rozpočet. V aktuálním stavu, kdy sociální

podnikání není zákonem vymezeno a podpora ze strany státu je velice omezená, by byla i menší pomoc lepší než žádná.

Závěr

Diplomová práce měla za cíl ve svém prvním tematickém okruhu nejprve vymezit základní pojmy v oblasti sociálního podnikání pro vytvoření základního kontextu, ve kterém se bude práce pohybovat. Autor nejdříve vydefinoval pojmy nadřazené, přičemž nejobecnějším pojmem, jež vymezil, byla občanská společnost. Prostřednictvím čím dál tím více konkrétních termínů, mezi které zařadil třetí sektor a sociální ekonomiku, dospěl nakonec až k samotnému sociálnímu podnikání.

V rámci vymezení pojmu se práce nejdříve zaměřila na analýzu hlavních světových koncepcí sociálního podnikání, tj. evropské a americké. Kromě shrnutí motivací, jež vedly ke vzniku prvních sociálních podniků ve Spojených státech amerických, se práce rovněž věnuje rozboru dvou vývojových proudů, kterými se sociální podnikání v daném regionu ubíralo, jež nakonec vytvořily dva koncepty sociálního podnikání, tj. koncept sociální inovace a koncept odpracovaného výdělku. Vzhledem k daleko větší relevanci pro české sociální podnikání se práce ve větším detailu věnovala evropskému pojetí sociálního podnikání. Opět byly shrnuty motivace pro vznik sociálního podnikání, přičemž jelikož se v jednotlivých regionech Evropy lišily, práce je vymezila pro každý zvlášť. Následně byly popsány jednotlivé koncepty sociálního podnikání. Pouze velice povrchně se práce věnovala konceptu spojenému s fakultami obchodu a managementu napříč Evropou, jež je nejvíce přítomen ve Velké Británii, z důvodu jeho velice okrajového významu. Naopak daleko hlouběji se zaměřila na přístup organizace EMES, opět z důvodu většího významu pro české sociální podnikání. V diplomové práci byla provedena detailní analýza indikátorů ideálního sociálního podniku, jež organizace vytvořila, včetně uzpůsobených kritérií pro země, ve kterých zatím nedošlo k nezbytnému rozvoji sociálního podnikání.

Na závěr první kapitoly autor vymezil integrační sociální podnikání, které je nejrozšířenější variantou „běžného“ sociálního podnikání. V rámci tohoto subtypu se sociální podniky zaměřují na integraci a zaměstnávání osob, které jsou v určitém ohledu znevýhodněné na trhu práce. Autor rovněž analyzoval čtyři základní přístupy k integračnímu sociálnímu podnikání, jedná se o tranzitní zaměstnání, integrační sociální podniky se samofinancovanými stálými pracovními místy či stálými pracovními místy s trvalou státní podporou nebo integrační sociální podniky s místy pro socializaci skrz produktivní činnost.

V druhém tematickém okruhu se práce zaměřila na rozbor sociálního podnikání v České republice. Autor nejprve popsal dlouhou tradici vzájemnosti a svépomoci na našem území. Jako počátek vývoje sociální ekonomiky určil vydání zákona č. 134/1867 ř. z., o právě spolčovacím,

dne 24. listopadu 1867, který umožnil zakládání spolků v široké škále oblastí a zaměření. Za předchůdce dnešních sociálních podniků by se však daly považovat už středověké cechy, které kromě regulace výkonu určité činnosti sloužily rovněž k podpoře svých členů, hlavně těch méně majetných. Práce se zaměřila zejména na historii spolkové činnosti a družstevnictví.

V návaznosti na rozbor historických kořenů, byl vymezen i vývoj samotného sociálního podnikání na našem území. Autor se nejdříve zaměřil na světovou konferenci o sociálním podnikání, jež se uskutečnila v Praze v roce 2002, přičemž Česká republika byla jednou z prvních zemí střední a východní Evropy, jež hostila podobnou akci. V rámci konference byla přijata tzv. Pražská deklarace, jež vymezila tři konstanty sociální ekonomiky. Práce se následně zabývala dopadem, jež měl vstup České republiky do Evropské unie, na českou sociální ekonomiku. Autor rovněž věnoval pozornost odborné veřejnosti, přičemž vyzval, na jakých českých vysokých školách dochází ke studiu sociálního podnikání. Následně popsal jednotlivá vývojová stádia, jež vedly ke vzniku neziskové organizace TESSEA, která je klíčovým subjektem české sociální ekonomiky. Práce rovněž analyzovala společenské procesy, které ovlivňují přijetí a rozšíření myšlenky sociálního podnikání v České republice.

Ve zbytku druhé kapitoly provedl autor detailní rozbor jednotlivých vymezení a definic sociálního podnikání, jež vznikly díky absenci zákonné úpravy. První z nich sestavila nezisková organizace TESSEA. Nejen že vymezila základní pojmy jako sociální ekonomika, sociální podnikání, sociální podnik či integrační sociální podnik, ale rovněž vytvořila sadu principů, pomocí kterých lze určit, zda je nějaký subjekt sociálním podnikem či není. TESSEA vydefinovala rovněž identifikátory integračních sociálních podniků. Druhý způsob vymezení sociálního podnikání vychází z dotačních výzev na podporu sociálního podnikání. Aby bylo možné podporu poskytnout, musejí být nejdříve vymezeny subjekty, které se o ni mohou ucházet. Přestože dotační tituly působí, jako by směřovaly na podporu sociálního podnikání jako takového, fakticky, vzhledem k tomu, jak je nastaveno vymezení subjektů podpory, mohou být jejich prostřednictvím financovány pouze integrační sociální podniky. V rámci těchto výzev rovněž došlo k vymezení další varianty sociálního podnikání, a to konkrétně environmentálního sociálního podnikání.

Ve třetí a poslední kapitole se diplomová práce zaměřila na právní úpravu sociálního podnikání. Nejdříve se věnovala současným právním normám a institutům, jež umožňují fungování sociálních podniků na našem území. Mezi tyto se řadí úprava právních forem, zejména obecně prospěšných společností či sociálních družstev, což jsou právní formy uzpůsobené pro účely sociálního podnikání. Dále se jedná o úpravu zaměstnávání znevýhodněných osob dle zákona o zaměstnanosti, která se skládá z institutu společensky účelných pracovních míst a oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Prostřednictvím těchto institutů mohou integrační

sociální podniky, zejména ty, jež se věnují integraci osob se zdravotním postižením, dosáhnout na systematickou státní podporu.

Autor následně zmapoval jednotlivé pokusy o právní úpravu, byť i jen části, komplexního fenoménu sociálního podnikání. V rámci jejich rozboru se zaměřil zejména na to, jaké osoby považovaly jednotlivé návrhy za osoby znevýhodněné na trhu práce a jakými způsoby by bylo sociální podnikání v jednotlivých návrzích podporováno. Nejdůkladnější analýzu provedl u posledního návrhu, který byl v době psaní práce v aktivním legislativním procesu. Nejenže popsal jednotlivá ustanovení, ale předestřel i jeho turbulentní vývoj a shrnul názory odborné veřejnosti.

V neposlední řadě autor vymezil své návrhy de lege ferenda. Nejdříve provedl úvahu nad tím, proč sociální podnikání zatím nebylo upraveno, přestože zákonodárci už se o jeho vymezení pokoušeli v posledních necelých 10 letech čtyřikrát. Zavedení sociálního podnikání bude i v nějaké z úspornějších variant vyžadovat určitou počáteční investici, zároveň díky malému společenskému povědomí o fenoménu nemusí jeho úprava přinést žádné politické „body“ u veřejnosti, ba naopak díky investici, jež může působit zbytečně, na úpravu může být nahlíženo i negativně. S přihlédnutím i k tomu, že výsledky sociálního podnikání se nedají jednoduše kvantifikovat a jsou obtížně uchopitelné, se jedná o kombinaci, které již na první pohled nepůsobí pro zákonodárce příliš lákavě. V této souvislosti však autor vyzdvihl potencionální pozitiva, jež skýtá úprava sociálního podnikání. Autor se následně kriticky vymezil vůči tomu, že současný návrh zákona se zaměřuje pouze na integrační sociální podnikání a nikoliv na „běžné“ sociální podnikání a zároveň, že integrační sociální podnikání ani explicitně nedefinuje. V jeho vymezení chybí prvky, jež jsou typické pro evropskou koncepci sociálního podnikání. Autor následně provedl analýzu způsobu podpory integračních sociálních podniků, jenž představil nejnovější návrh zákona, motivačních příspěvků. Nejenže se nejedná o stabilní a předvídatelný zdroj financování, na který by se integrační sociální podniky mohly v rámci jejich podnikání spolehnout, ale rovněž jej mohou využít pouze některé integrační sociální podniky. Předpis, který už tak neupravuje komplexně celou sociální ekonomiku, ale pouze její určitou výseč, svou působnost tímto způsobem ještě dodatečně zužuje. Autor v oblasti podpory rovněž provedl komparaci s předchozími návrhy předpisu a navrhl další alternativní způsoby, jak by šlo podporu pojmout.

V nejobecnější rovině bylo cílem práce vytvořit komplexní analýzu pojmu sociálního podnikání, a to jak jeho mezinárodních kořenů pro vytvoření nezbytného kontextu, tak hlavně jeho české podoby. Oproti ostatním pracím, jež rovněž zpracovávají předmětné téma, se autor snažil vymezit zaměřením na právní aspekty pojmu. Práce se proto snažila podchytit klíčové instituty našeho právního řádu, které umožňují fungovat současným sociálním podnikům. Autor se v této

souvislosti snažil poukázat na to, jak může kusovitá právní úprava, jež neupravuje problematiku komplexně, ovlivnit upravované odvětví. Práce měla za cíl rovněž zanalyzovat zákonodárné pokusy o úpravu fenoménu. Autor se snažil přijít na důvody, kvůli kterým stále nemáme zákonnou úpravu sociálního podnikání a zároveň vyzdvihnout, proč i tak je potřeba institut do právního řádu zakotvit. V neposlední řadě byl v rámci práce proveden kritický rozbor současného návrhu předpisu, jenž by měl alespoň částečně upravit předmětnou problematiku. Autor se snažil upozornit na nedostatky a limitace současného návrh. Přestože vidí široký prostor pro zlepšení, doufá, že sociální podnikání bude alespoň v nějaké formě ukotveno. Jak již bylo popsáno výše sociální podnikání není, dle názoru autora, pro zákonodárce prvoplánově lákavá materie k úpravě. Pokud by se v našem právním řádu objevily alespoň základní myšlenky sociálního podnikání, budoucí právní úprava by nemusela začínat zcela od nuly. Často je totiž nejtěžší udělat pomyslný první krok.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BOROVÍČKA, M., KAŠE, J., KUČERA, J., BĚLINA, P. Velké dějiny zemí koruny české – svazek XII.a. Praha: Paseka, 2012.
- BOROVÍČKA, M., KAŠE, J., KUČERA, J., BĚLINA, P. Velké dějiny zemí koruny české – svazek XII.b. Praha: Paseka, 2013.
- BORZAGA, C., DEFOURNY, J. Social enterprises in Europe: a diversity of initiatives and prospects. In: BORZAGA, C., DEFOURNY, J. *The Emergence of Social Enterprise*. London: Routledge, 2004, s. 350-370.
- BORZAGA, C., NOGALES, R., GALERA, G. *Social Enterprise: A New Model for Poverty Reduction and Employment Generation*. Bratislava: United Nations Development Programme, 2008.
- DEES, J. G., ANDERSON, B. *Framing a theory of social entrepreneurship: Building on two schools of practice and thought*. In: MOSHER-WILLIAMS, R. *Research on social entrepreneurship: Understanding and contributing to an emerging field*, Washington, D.C.: The Aspen Institute, 2006.
- DEFOURNY, J., NYSSSENS, M. *Conceptions of Social Enterprise in Europe: A Comparative Perspective with the United States*. In: GIDRON, B., HASENFELD, Y. *Social Enterprises: An Organizational Perspective*. London: Palgrave Macmillan, 2012.
- DOHNALOVÁ, M., a kolektiv. *Sociální ekonomika – vybrané otázky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i, 2009.
- DOHNALOVÁ, M., BAREŠ, P. *Legislativní a institucionální podmínky pro činnost sociálních podniků a pro zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce s přihlédnutím ke specifickému postavení a možnostem pracovní integrace u osob se záznamem v trestním rejstříku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2020.
- DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.
- DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., ŠLOUFOVÁ, R. *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- DOHNALOVÁ, M., FRANCOVÁ, P., HUDCOVÁ, E., JOHANISOVÁ, N., KURKOVÁ, G., RYCHTÁŘ, K., ŠIKULOVÁ, M., VINKELHOFEROVÁ, M. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR 2018*. Praha: TESSEA, z.s., 2018.
- DOHNALOVÁ, M., GURI, D., HRABĚTOVÁ, J., LEGNEROVÁ, K., ŠLECHTOVÁ, V. *Social Enterprise in the Czech Republic: Heritage and New Developments*. In: DEFOURNY, J., NYSSSENS, M. *Social Enterprise in Central and Eastern Europe: Theory, Models and Practice*. Routledge: New York, 2021.
- DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. a kolektiv. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011.
- DOLAN, C., ZALLES, D. B. *Transparency in ESG and the Circular Economy: Capturing Opportunities Through Data*. New York: Business Expert Press, LLC, 2022.
- FRANCOVÁ, P. a kolektiv. *PRINCIPY INTEGračNÍHO SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Praha: TESSEA ČR, z.s., 2023.

FRANCOVÁ, P. a kolektiv. *PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Praha: TESSEA ČR, z.s., 2023.

FRANCOVÁ, P., FRAŇKOVÁ, E. *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022.

FRAŇKOVÁ, E., FRANCOVÁ, P., JOHANISOVÁ, N. *Social enterprises in the Czech Republic: context, practice and approaches*. In: FEKETE, E., NAGY, Z., LIPTÁK, K., KISS, J. *Szociális és szolidáris gazdaság a poszt-szocialista perifériákon*. Miskolc: Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, 2018.

FRAŇKOVÁ, E. *Social enterprises and their ecosystems in Europe: country report - Czech Republic*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019.

KERLIN, J. *A Comparative Analysis of the Global Emergence of Social Enterprise*. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 2010, č. 21, s. 162–179.

KURKOVÁ, G., DOBROVODSKÁ, M., INGEROVÁ, P. *PODPORA SOCIÁLNÍCH PODNIKŮ PROSTŘEDNICTVÍM VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018.

LEGNEROVÁ, K., DOHNALOVÁ, M. *Společensky odpovědné podnikání*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

LEŠ, E., KOLIN, M. *East-Central Europe*. In: Kerlin, J. *Social Enterprise: A Global Comparison*. Hanover: Tufts University Press, 2009, s. 51-73.

MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010.

MERTL, J., BAREŠ, P. *Sociální podnikání v České republice: explorace (re)integračního potenciálu sociálních podniků u marginalizovaných osob s ohledem na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i, 2019.

SKOVAJSA, M. a kolektiv. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010.

SOUKUPOVÁ, V. *ISO a ESG pro udržitelný růst organizace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

České sociální podnikání. České sociální podnikání [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-02-07]. *Projekt Rozvoj ekosystému sociálního podnikání*. Dostupný z WWW: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/mpsv/4968-projekt-rozvoj-ekosystemu-socialniho-podnikani>.

České sociální podnikání. České sociální podnikání [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-02-07]. *Tištěný Katalog sociálních podniků*. Dostupný z WWW: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku/tisteny-katalog-socialnich-podniku>.

DAVISTER, C., DEFOURNY, J., GREGOIRE, O. *Work integration social enterprises in the european union: an overview of existing models*. Emes Working paper [online]. 2004, č. 4. [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://emes.net/publications/working-papers/work-integration-social-enterprises-in-the-european-union-an-overview-of-existing-models/>.

DEFOURNY, J., NYSSSENS, M. *The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective*. Emes working Paper Series [online]. 2012, č. 3. [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: https://emes.net/content/uploads/publications/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf.

MACHOTKA, K. a správní rada TESSEA ČR, z.s. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-03-18]. *POZICE TESSEA K SOUČASNÉMU POJETÍ NÁVRHU ZÁKONA O SOCIÁLNÍM PODNIKU*. Dostupný z WWW: <https://tessea.cz/cz/aktuality-2/824-pozice-tessea-k-soucasnemu-pojeti-navrhu-zakona-o-socialnim-podniku>.

MACHOTKA, K. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-03-18]. *STANOVISKO TESSEA K PŘEPRACOVANÉMU NÁVRHU ZÁKONA O SOCIÁLNÍM PODNIKU ZE ZAČÁTKU ÚNORA 2024*. Dostupný z WWW: <https://tessea.cz/cz/aktuality-2/844-stanovisko-tessea-k-prepracovanemu-navrhu-zakona-o-socialnim-podniku-ze-zacatku-unora-2024>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příloha č. 2 sada rozpoznávacích znaků sociálního podniku* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.esfcr.cz/vyzva-024-opz-plus>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příloha č. 3 rozpoznávací znaky environmentálního sociálního podniku* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.esfcr.cz/vyzva-129-opz>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Text výzvy č. 024* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.esfcr.cz/vyzva-024-opz-plus>.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku a o změně souvisejících zákonů* [online]. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=1236>.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Sněmovní tisk 1236 N. z. o integračním sociálním podniku*. Dostupný z WWW: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=1236>.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *STANOVISKO VLÁDY k návrhu poslanců Jana Chvojky, Olgy Richterové a Hany Aulické Jírovcové na vydání zákona o integračním sociálním podniku a o změně souvisejících zákonů (sněmovní tisk č. 1236)* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=1236>.

Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-01-07]. *CO JE TESSEA*. Dostupný z WWW: <https://tessea.cz/cz/o-tessea/o-spolku-my-o-nas>.

Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-02-07]. *DEFINICE*. Dostupný z WWW: <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/definice-tessea>.

Tematická síť pro sociální ekonomiku. Tematická síť pro sociální ekonomiku [online]. Praha: TESSEA ČR, z.s., [cit. 2024-02-07]. *PRINCIPY SOCIÁLNÍHO PODNIKU*. Dostupný z WWW: <https://www.tessea.cz/cz/socialnipodnikani/principy-socialniho-podniku>.

Úřad vlády České republiky. ODok [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku*. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

Úřad vlády České republiky. ODok [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-29]. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku*. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

Vláda České republiky. *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013 – 2017* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni-smlouva-mezi-cssd--hnutim-ano-2011-a-kdu-csl-na-volebni-obdobi-2013---2017-115459/>.

Vláda České republiky. *Koaliční smlouva uzavřená mezi Občanskou demokratickou stranou, stranou KDU-ČSL, stranou TOP 09 (koalice SPOLU), Českou pirátskou stranou a hnutím STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ (koalice Piráti a Starostové) na volební období 2021–2025* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni-smlouva-193771/>.

Vláda České republiky. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

Vláda České republiky. *Návrh zákona o integračním sociálním podniku* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-29]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

Vláda České republiky. *Návrh zákona o sociálním podniku* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNB8QPT8KT/>.

Vláda České republiky. *Průvodní dopis* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNB8QPT8KT/>.

Vláda České republiky. *Průvodní dopis* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

Vláda České republiky. *Předkládací zpráva* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNB8QPT8KT/>.

Vláda České republiky. *Předkládací zpráva* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/KORNCRQBVW5B/>.

Vláda České republiky. *Věcný záměr zákona o sociálním podnikání* [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. Dostupný z WWW: https://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2016/09/VZ-soc-podnikani_final.doc&ved=2ahUKEwjJrouM-cGFAXF9wIHHd2aBCMqFnoECBIQAQ&usq=AOvVaw3ONqwZrHt8b7uiWtuxfDzP.

Vláda České republiky. Vláda České republiky [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Právo: Záměr zákona o sociálním podnikání schválen*. Dostupný z WWW: https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jan_chvojka/z-medii/pravo-zamer-zakona-o-socialnim-podnikani-schvalen-156338/.

Vláda České republiky. Vláda České republiky [online]. Praha: Vláda České republiky, [cit. 2024-04-14]. *Programové prohlášení vlády*. Dostupný z WWW: <https://vlada.gov.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-165960/>.

Who we are. In: *EMES – International Research Network* [online]. [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: <https://emes.net/who-we-are/>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Vládní nařízení č. 97/1939 Sb., jímž se mění zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 ř.z., o právu spolčovacím, a činí některá opatření týkající se spolků.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

Sociální podnikání

Abstrakt

Sociální podnikání představuje nový způsob poskytování sociální pomoci, jež stále více získává na popularitě. Sociální podniky jsou lidové iniciativy, jež se prostřednictvím tržních mechanismů snaží financovat svůj společensky prospěšný cíl. Diplomová práce má za cíl zpracovat komplexní analýzu fenoménu sociálního podnikání, a to jak jeho mezinárodních kořenů pro vytvoření nezbytného kontextu, tak hlavně jeho české podoby. Své téma rozpracovává do tří tematických okruhů.

První z nich se zaměřuje na vymezení základní terminologie oboru v čele se samotným pojmem sociální podnikání, ale i s dalšími termíny jako je sociální ekonomika či třetí sektor. Rovněž zde dochází k představení základních světových koncepcí sociálního podnikání, a to konkrétně evropské a americké, přičemž vzhledem k větší relevanci pro české sociální podnikání je větší důraz kladen na evropské pojetí sociálního podnikání. V neposlední řadě je v rámci první kapitoly vymezena nejrozšířenější varianta sociálního podnikání. V rámci tohoto subtypu, který bývá označován jako integrační sociální podnikání, se sociální podniky zaměřují na integraci a zaměstnávání osob, které jsou v určitém ohledu znevýhodněné na trhu práce.

Druhá část práce se věnuje sociálnímu podnikání v České republice. Nejprve se zabývá tradicí vzájemnosti a solidarity na našem území, na které mohou novodobé sociální podniky stavět. Následně se zaměřuje na vývoj samotného sociálního podnikání a společenské procesy, jež vedou k jeho přijetí a rozšíření. Zbytek druhé kapitoly zaujímá detailní rozbor jednotlivých vymezení a definic sociálního podnikání, jež vznikly díky absenci zákonné úpravy.

Třetí a závěrečná kapitola obsahuje analýzu právní úpravy se zaměřením na instituty, jež umožňují působení sociálních podniků v České republice. Následně diplomová práce mapuje jednotlivé pokusy o právní úpravu, byť i jen části, komplexního fenoménu sociálního podnikání. V závěru diplomové práce je zpracován detailní rozbor současného návrhu zákona o integračním sociálním podniku, včetně jeho komparace s dřívějšími návrhy a podnětů de lege ferenda.

Klíčová slova: třetí sektor, sociální ekonomika, sociální podnikání

Social entrepreneurship

Abstract

Social entrepreneurship is a new way of providing social support that is increasingly gaining popularity. Social enterprises are popular initiatives that use market mechanisms to finance their goals that are beneficial to society. The aim of this thesis is to provide a comprehensive analysis of the phenomenon of social entrepreneurship, both its international roots for creating necessary context and especially its Czech form. It develops its topic into three thematic areas.

The first one focuses on defining basic terminology of the field including the term social entrepreneurship itself, but also other terms such as social economy or third sector. It also introduces the basic conceptions of social entrepreneurship, namely European one and American one, while due to the greater relevance for Czech social entrepreneurship, more emphasis is placed on the European concept of social entrepreneurship. Last but not least, the most commonly used variation of social entrepreneurship is defined in the first chapter. Social enterprises in this subtype are called Work Integration Social Enterprises (WISE) and focus on the integration and employment of people who are disadvantaged in some way in the labour market.

The second part of the thesis focuses on social entrepreneurship in the Czech Republic. Firstly, it examines the tradition of reciprocity and solidarity in our territory, on which modern social enterprises can build upon. It then focuses on the development of social entrepreneurship itself and the societal processes that lead to its spread. The remainder of the second chapter is taken up with a detailed analysis of the various definitions of social entrepreneurship that have emerged in the absence of legislative framework.

The third and final chapter contains an analysis of the legal regulation focusing on the institutes that enable social entrepreneurship in the Czech Republic. Subsequently, the thesis maps individual attempts to regulate, even if only partly, the complex phenomenon of social entrepreneurship. The thesis concludes with a detailed analysis of the current bill on Work Integration Social Enterprise, including its comparison with earlier bills and *de lege ferenda* suggestions.

Klíčová slova: third sector, social economy, social entrepreneurship